

EUROPA-KOMMISSIONEN

Bruxelles, den 16.2.2012
COM(2012) 55 final

HVIDBOG

En dagsorden for tilstrækkelige, sikre og bæredygtige pensioner

(EØS-relevant tekst)

{SWD(2012) 7 final}

{SWD(2012) 8 final}

HVIDBOG

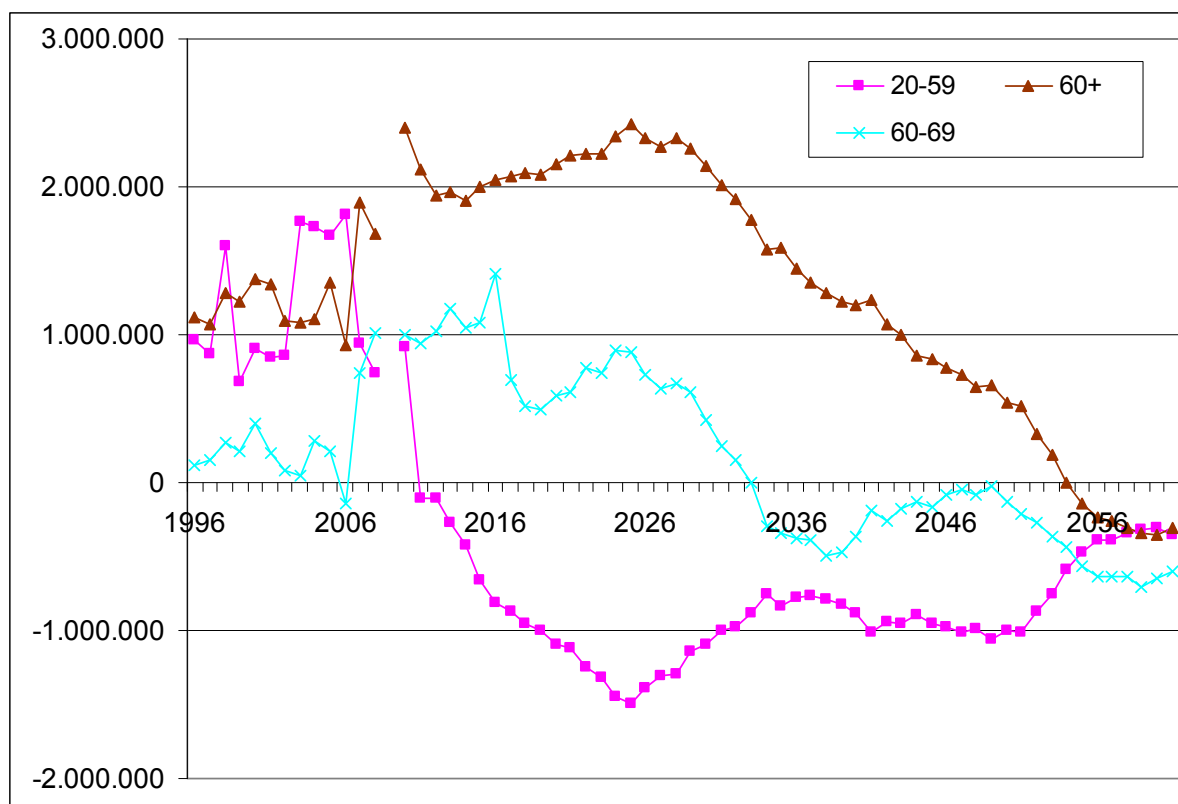
En dagsorden for tilstrækkelige, sikre og bæredygtige pensioner

(EØS-relevant tekst)

1. INDLEDNING

En aldrende befolkning er en stor udfordring for pensionssystemerne i alle medlemsstaterne. Medmindre befolkningen, som lever længere, også bliver længere i beskæftigelse og sparer mere op til deres pension, kan tilstrækkelige pensioner ikke garanteres, da den nødvendige stigning i udgifterne underminerer bæredygtigheden. Det skønnes, at den forventede levetid for mænd i 2060 er steget med 7,9 år og med 6,5 år for kvinder set i forhold til 2010. Og problemet kommer ikke først senere – vi ser det nu, hvor de store årgange går på pension, og befolkningen i den erhvervsaktive alder i Europa begynder at mindske. Dette afspejles i en årlig stigning på omkring to millioner mennesker i aldersgruppen på over 60, en næsten dobbelt så stor stigning som i slutningen af 1990'erne og begyndelsen af 2000'erne. I modsætning hertil vil antallet af personer i den erhvervsaktive alder (20-59) falde hvert år i løbet af de kommende årtier (fig. 1).

Figur 1: Demografiske ændringer i forhold til det foregående år, EU-27, 1996-2061

Kilde: Europop 2010 og demo_pjangroup.

Kombinationen af en forøget levetid og pensioneringen af de store årgange vil have vidtrækkende økonomiske og budgetmæssige konsekvenser i EU, idet mulighederne for økonomisk vækst reduceres, og der udøves pres på de offentlige finanser.

Disse udsigter forværres yderligere af den nuværende finansielle og økonomiske krise. Træg økonomisk vækst, budgetunderskud og gældsbyrder, finansiell ustabilitet og lav beskæftigelse har gjort det vanskeligere for alle pensionssystemerne at leve op til pensionstilsagnene. Pensionssystemer, som finansieres løbende, påvirkes af faldende beskæftigelse og dermed lavere pensionsbidrag. Fondsbaserede ordninger påvirkes af aktivernes faldende værdi og lavere afkast.

Det er derfor blevet mere presserende end nogensinde at udvikle og indføre omfattende strategier for at tilpasse pensionssystemerne til skiftende økonomiske og demografiske forhold. Udfordringerne er enorme, men de kan tages op, hvis de rette politikker er på plads. Reformer af pensionssystemer og pensioneringspraksis er afgørende for at forbedre Europas vækstperspektiver, og de er påtrængende nødvendige i visse lande som led i de nuværende tiltag for at genoprette tilliden til de offentlige finanser.

Da økonomierne og samfundene i medlemsstaterne bliver mere og mere integreret, får vellykkede eller fejlslagne nationale politikker og reformer i endnu højere grad konsekvenser uden for de nationale grænser, især i Den Økonomiske og Monetære Union. Pensioners centrale betydning for Europas sociale og økonomiske succes og den øgede risiko for, at nationale pensionspolitikker har grænseoverskridende virkninger, betyder, at pensioner i stadig højere grad bliver et spørgsmål af fælles interesse i EU. Vellykkede pensionsreformer i medlemsstaterne er rent faktisk en væsentlig faktor for en velfungerende Økonomisk og Monetær Union og vil påvirke EU's evne til at nå to af de fem mål i Europa 2020-strategien – forøgelse af beskæftigelsesfrekvensen til 75 % og reduktion af antallet af personer, som er truet af fattigdom, med mindst 20 millioner.

Denne hvidbog afspejler denne fælles bekymring over forskellige problemer i vores pensionssystemer og fastlægger en dagsorden for tilstrækkelige og bæredygtige pensioner på lang sigt gennem etablering af betingelser for en høj erhvervsfrekvens blandt både kvinder og mænd i hele deres liv og forbedring af mulighederne for at opbygge sikre supplerende pensionsopsparinger. Der foreslås fremadskuende politiske retningslinjer og initiativer på europæisk plan, hvorigennem EU kan støtte de nationale politiske beslutningstagere i deres bestræbelser på at gennemføre nødvendige reformer, navnlig de reformer, der er påpeget i de årlige vækstundersøgelser for 2011 og 2012 og i de landespecifikke henstillinger for 2011.

Denne hvidbog afspejler også resultaterne af den omfattende høring, der blev lanceret med grønbogen om *sikre, tilstrækkelige og bæredygtige pensionssystemer i Europa*¹. Hundrevis af interessenter samt Europa-Parlamentet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget har reageret på nævnte grønbog og givet udtryk for, at de forventer, at spørgsmål vedrørende pension gøres til genstand for en omfattende og samordnet behandling på EU-plan.

¹ KOM(2010) 365 endelig af 7. juli 2010.

2. DE NUVÆRENDE UDFORDRINGER PÅ PENSIONSOMRÅDET

Bæredygtige og tilstrækkelige pensionssystemer afhænger af, i hvor høj grad disse understøttes af de beskæftigedes bidrag, skatter og opsparing. Finansiering, betingelser og arbejdsmarkedsvilkår skal udformes således, at et afbalanceret forhold mellem bidrag og rettigheder og mellem antallet af aktivt beskæftigede bidragsydere og antallet af pensionerede kan opnås.

2.1. Sikring af pensionssystemernes finansielle bæredygtighed

Pensioner udgør en meget stor og stigende andel af de offentlige udgifter: mere end 10 % af BNP i gennemsnit i dag, muligvis stigende til 12,5 % i 2060 i EU som helhed². Men med udgifter til offentlige pensioner, der varierer fra 6 % af BNP i Irland til 15 % i Italien i dag, står landene over for ret forskellige situationer, selv om de står over for de samme demografiske udfordringer.

I de sidste ti år er der gjort betydelige fremskridt med at reformere pensionsordningerne. Et flertal af medlemsstaterne har tilpasset deres pensionssystemer for at gøre dem mere bæredygtige og sætte dem i stand til at klare de demografiske ændringer, der er ved at manifestere sig. Dette er sket ved hjælp af reformer, der tager sigte på at gøre systemernes parametre forenelige med finanspolitisk bæredygtighed, eller gennem strukturelle reformer, som f.eks. et skifte fra ydelsesdefinerede til bidragsdefinerede systemer eller etablering af obligatoriske fondsbaserede søjler.

Yderligere reformer er dog i mange tilfælde nødvendige, og den finansielle og økonomiske krise har gjort det vanskeligere at klare de demografiske ændringer og sat yderligere fokus på svaghederne i visse pensionssystemer. Yderligere justeringer på udgiftssiden samt en øget indsats for at øge beskæftigelsesgraden og produktiviteten vil således være uundgåelige i mange medlemsstater. En troværdig finanspolitik skal gennemføres konsekvent i overensstemmelse med de finanspolitiske rammer i stabilitets- og vækstpagten under behørig hensyntagen til nettoomkostningerne ved gennemførelse af en pensionsreform. Hvad angår den udfordring, der ligger i befolkningens aldring, blev der på Det Europæiske Råds møde i Stockholm i 2001 fastlagt en trestrengt strategi, der omfatter: i) reduktion af den offentlige gæld, ii) forøgelse af beskæftigelsen, navnlig blandt ældre arbejdstagere, og produktiviteten og iii) reform af de sociale sikringsordninger. Senest blev den trestrengede strategi for at løse det problem, som befolkningens aldring udgør, udvidet inden for rammerne af den overordnede Europa 2020-strategi, mens grønbogen om pensioner fra 2010 åbnede en debat om en samlet tilgang til at sikre tilstrækkelige, bæredygtige og sikre pensioner.

2.2. Opretholdelse af tilstrækkelige pensionsydelse

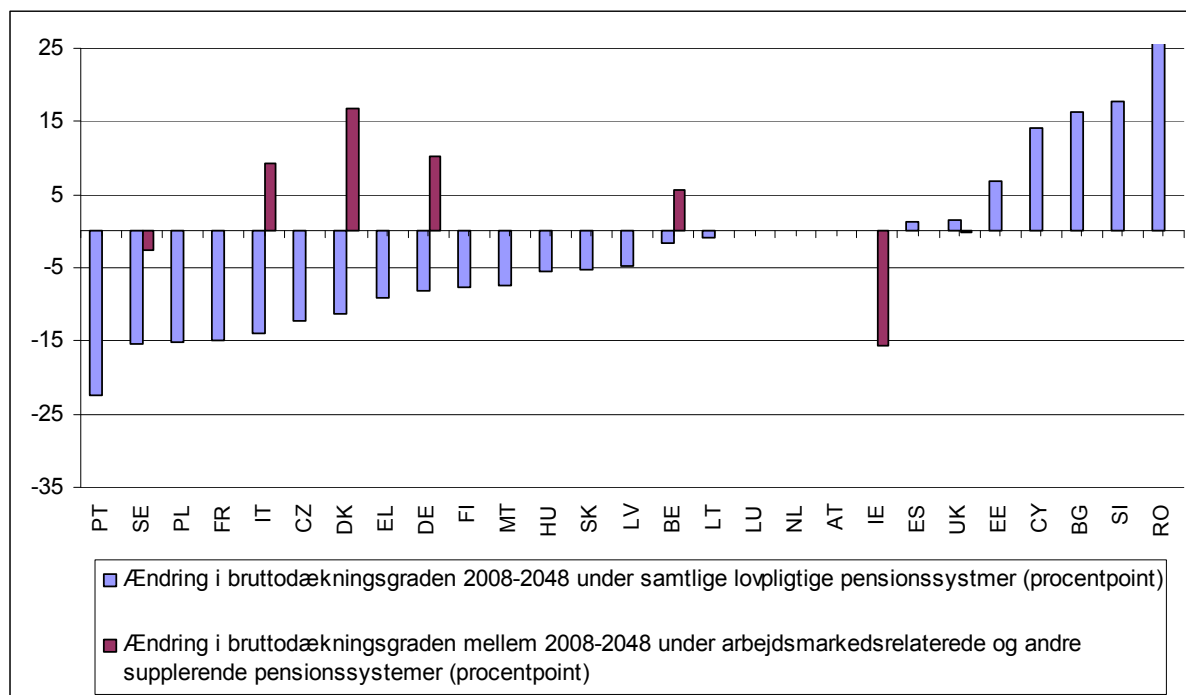
Pensioner - oftest fra offentlige ordninger – er den vigtigste indtægtskilde for ældre europæere, som udgør en væsentlig og voksende del af befolkningen i EU (120 mio. mennesker eller 24 %). Det grundlæggende formål med pensionssystemer er i sagens natur at sikre tilstrækkelige pensioner og at give ældre mennesker en anstændig levestandard og

² Ajourførte langsigtede prognoser for de offentlige udgifter til pensioner, som EU og Udvalget for Økonomisk Politik er i færd med at udarbejde, forventes at blive frigivet i rapporten om befolkningsaldringen for 2012 i maj 2012. Tallene skal betragtes som de første skøn. Disse tyder på, at yderligere nye reformer, som en række medlemsstater har gennemført efter frigivelsen af rapporten om befolkningsaldringen for 2009, med held har modvirket fremtidige stigninger i udgifterne til pensioner.

økonomisk uafhængighed, og desuden spiller pensioner en rolle som automatiske stabilisatorer. Generelt er dette opnået i hele EU, men der er dog stadig store huller. Personer over 65 har en indkomst på næsten 94 % af gennemsnittet for den samlede befolkning³, men ca. 22 % af kvinderne over 75 har en indtægt, der er under fattigdomsrisikotærsklen⁴.

De fleste reformer af de offentlige pensioner har en tendens til at forbedre eller bevare deres beskyttelse mod fattigdom, men de fleste af disse reformer vil dog resultere i lavere dækningsgrader (pensioner i forhold til tidligere indtjening) i fremtiden (fig. 2).

Figur 2: Fremskrevet ændring i dækningsgraden for lovbestemte og supplerende pensionssystemer mellem 2008 og 2048 (i procentpoint)

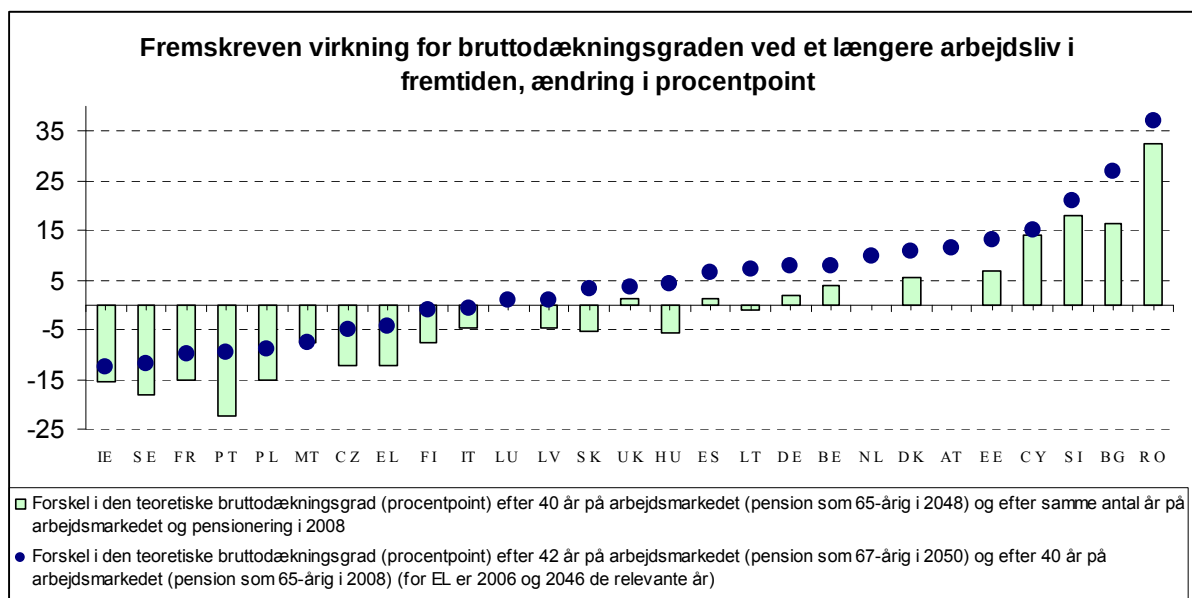
Kilde: Arbejdet i Udvalget for Social Beskyttelse, undergruppen vedrørende indikatorer, om teoretiske dækningsgrader 2008-2048.

Den forventede reduktion i dækningsgraden er imidlertid baseret på antagelsen om en uændret pensionsalder. En forhøjelse af pensionsalderen kan bidrage til at bevare eller endog øge den nuværende dækningsgrad i fremtiden. Denne virkning er vist i fig. 3, der sammenligner bruttodækningsgraden for arbejdstagere, der i dag går på pension som 65-årige efter 40 år på arbejdsmarkedet, med dækningsgraden for arbejdstagere, der går på pension i en højere alder (67 efter 42 år på arbejdsmarkedet og alt andet lige), i fremtiden (fig. 3).

³ Eurostat, EU-SILC data for 2009. Ækvivalent middelindkomst for personer over 65 som procentdel af middelindkomsten for den samlede befolkning i EU-27. For alle medlemsstaterne varierer niveauet mellem ca. 70 % og lige over 100 %.

⁴ Eurostat, EU-SILC data for 2009.

Figur 3: Fremskrevne virkninger af en højere pensionsalder for ændringer i dækningsgraden mellem 2008 og 2048

Kilde: Arbejdet i undergruppen vedrørende indikatorer om teoretiske dækningsgrader 2008-2048.

Supplerende pensionsopsparinger kan også bidrage til at sikre tilstrækkelige dækningsgrader i fremtiden⁵. Nogle lande har indført foranstaltninger for at supplere deres offentlige pensionsordninger, som finansieres løbende, med private fondsbaserede ordninger, men der er store muligheder for yderligere udvikling af supplerende pensionsopsparinger i mange medlemsstater. Dette ville dog kræve, at fondsbaserede private pensionssystemer blive sikrere og mere omkostningseffektive samt mere forenelige med fleksible arbejdsmarkeder og mobilitet.

Krisen har i visse lande klart vist, at forudfinansierede pensionssystemers evne til at afbøde risici og absorbere chok skal forbedres. Recessionen og den efterfølgende forværring af de offentlige finanser afslørede også visse svagheder, hvad angår den metode, visse medlemsstater havde anvendt til etablering af obligatoriske private pensionsordninger.

2.3. Forøgelse af arbejdsmarkedsdeltagelsen blandt kvinder og ældre arbejdstagere

Den udfordring, der er forbundet med befolkningens aldring, illustreres ofte med fordoblingen af ældreforsørgerbyrden (aldersgruppen over 65 set i forhold til aldersgruppen 15-64) fra 26 % i 2010 til 50 % i 2050. Men det egentlige problem er den økonomiske forsørgerbyrde, der defineres som *andelen af arbejdsløse og pensionister i procent af andelen af beskæftigede*. Hvis Europa opnår målet om en beskæftigelsesfrekvens på 75 % for befolkningen i aldersgruppen 15-64 i 2050 under Europa 2020-strategien, og der opnås yderligere fremskridt

⁵ Supplerende pensionsopsparinger omfatter de arbejdsmarkedsrelaterede og personlige pensioner, livsforsikring og andre former for akkumulering af aktiver, der kan anvendes til at opretholde levestandarden efter pensioneringen. Der findes desuden instrumenter (såsom friværdibelåning), som gør det muligt at konvertere aktiver (normalt fast ejendom) til en supplerende pension.

i perioden 2020-2050, vil den økonomiske forsørgerbyrde kun stige fra de nuværende 65 % til 79 % i 2050⁶.

Mange lande har betydelige muligheder for at forbedre deres pensionssystemers fremtidige tilstrækkelighed og bæredygtighed ved at øge beskæftigelsen, ikke blot blandt ældre, men også blandt grupper med lav erhvervsfrekvens, herunder f.eks. kvinder, indvandrere og unge. Hvis EU's beskæftigelsesmål nås, eller de førende lande indhentes, kan virkningerne af befolkningens aldring for pensionernes andel af BNP næsten neutraliseres.

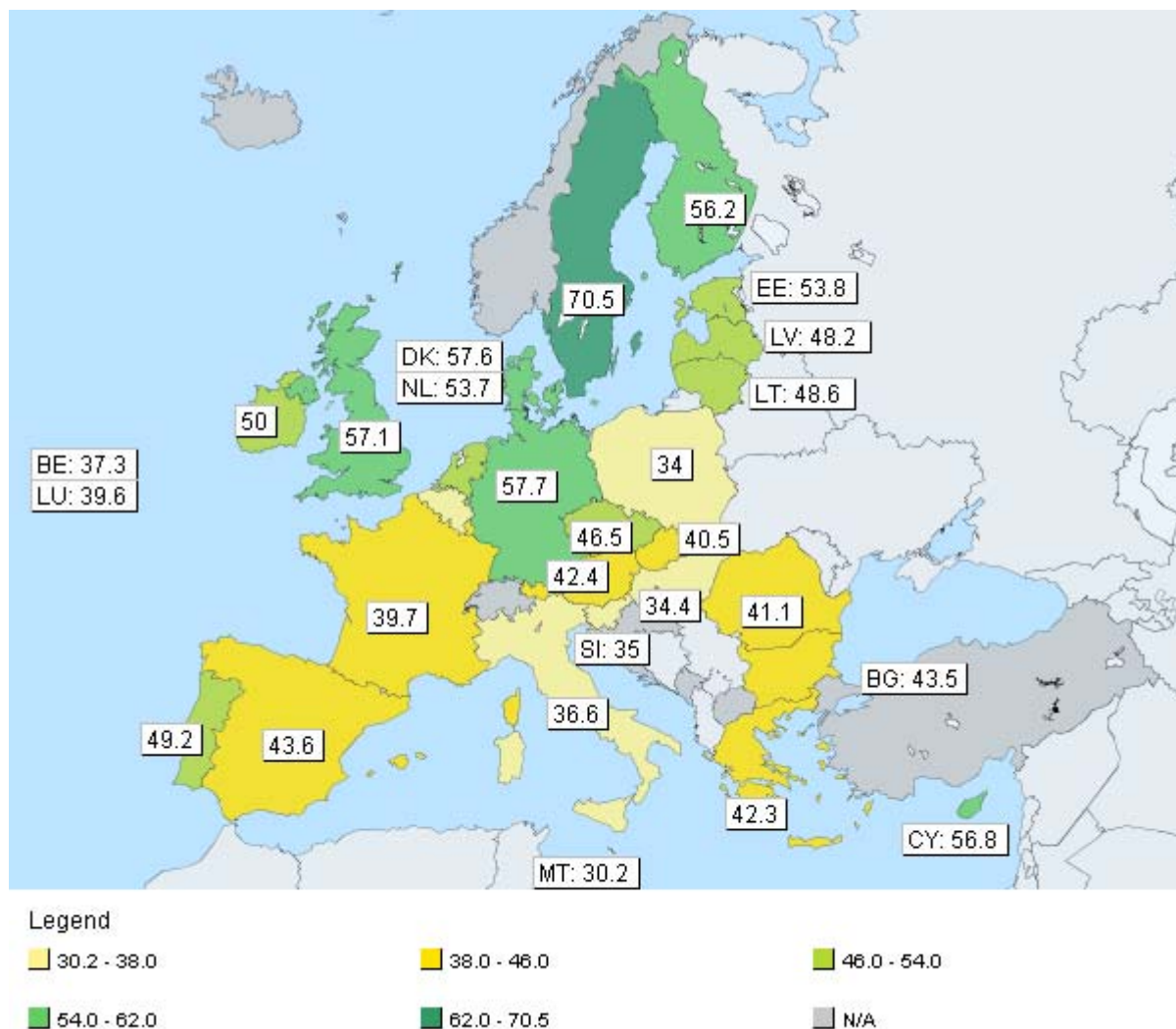
Pensionssystemerne har indflydelse på pensionsmønstrene og dermed arbejdskraftudbuddet og den økonomiske forsørgerbyrde. Nøgleparametrene er aldersgrænserne for normal og tidlig pensionering. I øjeblikket er en arbejdstager pensionist i ca. en tredjedel af sit voksenliv, og med en uændret politik vil denne andel stige parallelt med den forventede stigning i levealderen. Desuden medfører mulighederne for tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, at beskæftigelsesfrekvensen for ældre arbejdstagere (55-64-årige) er på under 50 % i EU i 2010. Dette samlede tal for EU dækker dog over store forskelle mellem medlemsstaterne, fra 30,2 % i Malta til 70,5 % i Sverige (se fig. 4). Desuden er beskæftigelsesfrekvensen blandt ældre kvinder (38,6 %) væsentligt lavere end blandt mænd (54,6 %).

De seneste årtiers tendens i retning af tidligere pensionering er dog blevet vendt. Beskæftigelsesfrekvensen for de 55-64-årige steg i EU-27 fra 37,7 % i 2001 til 46,3 % i 2010. Desuden kunne de pensionsreformer, der allerede er vedtaget i medlemsstaterne, og som i mange tilfælde vil blive indført gradvist, resultere i en mærkbar forøgelse af erhvervsfrekvensen blandt ældre arbejdstagere. Der skal dog gøres mere. Arbejdsmarkedsdeltagelsen er stadig for lav i aldersgrupperne lige under pensionsalderen, og fremskridtene er for begrænsede. En fast pensionsalder i kombination med let adgang til tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet vil skabe voksende skævheder mellem aktive år og år som pensionist. Reform af pensionssystemerne for at øge arbejdsmarkedsdeltagelsen vil være af afgørende betydning for at øge den økonomiske vækst og skabe et solidt grundlag for bæredygtige og tilstrækkelige pensioner.

Gennemførelse af reformer, der tager sigte på at øge pensionsalderen (herunder gennem udfasning af tidlig pensionering), afhænger dog af, at ældre arbejdstagere får bedre muligheder for at blive på arbejdsmarkedet. Dette omfatter tilpasning af arbejdsstederne og arbejdets tilrettelæggelse, fremme af livslang læring, omkostningseffektive politikker, der tager sigte på at forene arbejds-, privat- og familieliv, foranstaltninger til støtte for sund aldring og bekæmpelse af uligheder mellem mænd og kvinder og forskelsbehandling på grund af alder. Desuden vil den politiske accept af sådanne reformer afhænge af, om de opfattes som rimelige. Dette kræver, at der tages hensyn til, at evnen til at arbejde – og at finde beskæftigelse – varierer meget fra person til person, og at den forventede levealder og sundhedstilstand for 60-65-årige har tendens til at være ringere for arbejdstagere med manuelt arbejde, som begyndte at arbejde i en ung alder.

⁶ Beregnet ved hjælp af den model for beregning af forsørgerbyrden, som det østrigske Bundesarbeitskammer i Wien råder over. Den økonomiske forsørgerbyrde defineres som antallet af pensionister (inkl. pensionister, der er gået tidlig på pension, og invalidepensionister) og arbejdsløse set i forhold til antallet af beskæftigede. Hovedantagelse for 2050: stigning i beskæftigelsesfrekvensen til 79,6 % for aldersgruppen 20-64 (de tre lande med de bedste resultater – SE, DK og NL – havde en beskæftigelsesfrekvens af denne størrelse i 2008). Data: Labour Force Survey, Ageing Report 2009, Europop 08.

Figur 4: Beskæftigelsesfrekvensen for ældre arbejdstagere (55-64) i EU's medlemsstater i 2010

Kilde: ESTAT

2.4. Medlemsstaternes og EU's rolle på pensionsområdet

Medlemsstaterne har det primære ansvar for at tilpasse deres pensionssystemer til forholdene. I henhold til traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde skal EU dog støtte og supplere medlemsstaternes aktiviteter for social beskyttelse (artikel 153) og tage hensyn til en tilstrækkelig social beskyttelse ved fastlæggelsen og gennemførelsen af sine politikker (artikel 9).

Mange af EU's kompetencer og politiske initiativer påvirker de nationale pensionssystemer og -politikker. EU har indtil videre behandlet meget specifikke emner vedrørende pensioner på en noget fragmenteret måde, f.eks. fjernelse af hindringerne for den frie bevægelighed for personer, fastlæggelse af, hvordan private pensionsselskaber kan drage nytte af det indre marked, fremme af ligestilling mellem kvinder og mænd, bekæmpelse af forskelsbehandling og overvågning af den finanspolitiske bæredygtighed. I betragtning af størrelsen af de makroøkonomiske, sociale og beskæftigelsesmæssige udfordringer vedrørende pensioner, og at der er indbyrdes sammenhæng mellem disse, er det nødvendigt at anvende en mere samlet tilgang.

EU har en bred vifte af politiske instrumenter til støtte for medlemsstaternes indsats for at sikre tilstrækkelige pensioner på et bæredygtigt grundlag. I grønbogen om pensioner i 2010 understregede Kommissionen betydningen af at finde overordnede løsninger på problemer vedrørende pension og at optimere synergieffekterne mellem de forskellige politikområder. Europa 2020-strategien og styrkelsen af den økonomiske styring på europæisk plan giver et sæt stærkere rammer for en kritisk undersøgelse af pensionssystemerne. Dette er en bekræftelse af, at pensioner, som er en indtægtskilde af afgørende betydning for mange EU-borgere, også er en af de største offentlige udgiftsposter og derfor et fælles anliggende for medlemsstaterne. Ud over et tæt samarbejde med medlemsstaternes regeringer (navnlig i Udvalget for Social Beskyttelse, Udvalget for Økonomisk Politik og Beskæftigelsesudvalget), er det vigtigt at sikre, at andre ikke-statslige interessenter kan deltage i debatten om, hvordan der kan skabes tilstrækkelige, bæredygtige og sikre pensioner.

I denne hvidbog tages der hensyn til medlemsstaternes ansvar. Den sigter mod at sørge for, at EU's politiske instrumenter tilpasses således, at de sikrer bedre støtte til pensionsreformbestrebelserne i medlemsstaterne, og der foreslås en række initiativer, der styrker hinanden indbyrdes, lige fra lovgivning over finansielle incitamenter til politisk koordinering og overvågning af fremskridt hen imod fælles mål inden for rammerne af den integrerede og omfattende Europa 2020-strategi.

3. BEHOVET FOR PENSIONSREFORMER

Udfordringen for pensionspolitikkerne er at etablere et system, som er finansielt bæredygtigt, således at det grundlæggende formål med pensionssystemer, nemlig at skabe tilstrækkelige pensionsindkomster og give ældre mennesker mulighed for at have en anstændig levestandard og økonomisk uafhængighed, kan realiseres.

Kommissionens årlige vækstundersøgelser for 2011⁷ og 2012⁸ fremhævede de centrale principper for pensionsreformer, som bidrager til vækstfremmende finanspolitisk konsolidering og vil sikre tilstrækkelige og bæredygtige pensioner. For at nå disse mål understregede de årlige vækstundersøgelser relevansen af at sikre en bedre balance mellem arbejdsår og pensionsår og at fremme supplerende pensionsopsparinger. Mere specifikt anbefalede Kommissionen at:

- a) tilpasse pensionsalderen til stigninger i den forventede levetid
- b) begrænse adgangen til tidlig pensionering og andre muligheder for tidlig tilbagetrækning
- c) støtte et længere arbejdsliv ved at give bedre adgang til livslang læring, tilpasse arbejdspladsen til en mere bredt sammensat arbejdskraft, udvikle beskæftigelsesmuligheder for ældre arbejdstagere og støtte aktiv og sund aldring
- d) skabe større overensstemmelse mellem henholdsvis mænds og kvinders pensionsalder og

⁷ KOM(2011) 11 endelig af 12.1.2011.

⁸ KOM(2011) 815 endelig af 23.11.2011.

- e) støtte udviklingen af supplerende pensionsopsparinger med henblik på at forøge pensionsindkomsterne.

En vellykket gennemførelse af pensionsreformer i overensstemmelse med disse retningslinjer vil bidrage til, at pensionssystemerne kan blive mere bæredygtige, og derved hjælpe medlemsstaterne til at kunne tilbyde deres borgere en tilstrækkelig indkomst i alderdommen selv i en meget mindre gunstig demografisk sammenhæng.

Der er i flere lande (senest i CZ, EL, ES og IT, se de seneste pensionsreformer i bilag 3) blevet gjort betydelige fremskridt med reformer af den sociale sikring i overensstemmelse med anbefalingerne i de årlige vækstundersøgelser. Ikke desto mindre er der behov for flere politiske foranstaltninger - nu. De elementer, som er nødvendige for vellykkede reformer i henhold til de årlige vækstundersøgelser, er skitseret nedenfor.

3.1. Balance mellem erhvervsaktive år og pensionsår

3.1.1. Sammenhæng mellem pensionsalderen og forøgelsen af den forventede levealder

De landespecifikke henstillinger om pensioner, som blev vedtaget i juli 2011, fokuserer kraftigt på behovet for at bevare ældre arbejdstagere længere på arbejdsmarkedet, først og fremmest ved at hæve pensionsalderen og kæde den sammen med forøgelsen af den forventede levealder. I første omgang ville en forhøjelse af den reelle pensionsalder i et vist omfang kompensere for tidligere vækst i den forventede levealder, som ikke er indregnet i pensionsberegningerne. Sammenkædes pensionsalderen og den forventede levealder, kan det medvirke til at stabilisere balancen mellem erhvervsaktive år og pensionsår. Dette er af afgørende betydning for den fremtidige bæredygtighed. Simuleringer i Kommissionens bæredygtighedsrapport for 2009 tyder på, at en højere pensionsalder i overensstemmelse med fremtidige forøgelser af den forventede levealder kunne resultere i budgetbesparelser, der udgør mere end halvdelen af den fremskrevne stigning i pensionsudgifterne over de næste 50 år⁹.

Visse medlemsstater forsøger at opnå senere pensionering ved at øge antallet af indbetalingsår, der skal til for at opnå fuld pension, eller ved at knytte pensionsalderen til stigningen i den forventede levealder (f.eks. CZ, EL, FR og IT). Andre knytter størrelsen af pensionsydelsen til stigningen i den forventede levealder (f.eks. PT), mens nogle få knytter ydelsens størrelse til den finansielle ligevægt i den pensionsordning (f.eks. DE og SE), der vil blive berørt af de demografiske forandringer og en øget forventet levealder. De fleste medlemsstater giver arbejdstagerne mulighed for at opnå en højere pension ved at arbejde længere, hvilket giver dem mulighed for at kompensere for den faldende værdi af pensionerne ved en given pensionsalder, hvorved deres pensioners tilstrækkelighed sikres.

⁹ Skøn viser, at ved at sammenkæde pensionsalderen med den forventede levealder vil de offentlige pensionsudgifter set i forhold til BNP i EU som helhed være omkring 1,75 procentpoint af BNP lavere i 2060 sammenlignet med referencescenariet, hvor den fremskrevne stigning i de offentlige pensionsudgifter i forhold til BNP er beregnet til 2,4 procentpoint af BNP. Hvis pensionsalderen og den reelle pensionsalder hæves, således at fremtidige forøgelser af den forventede levealder automatisk afspejles, vil det bidrage meget betydeligt til at sikre fremskridt hen imod finanspolitisk bæredygtighed. Europa-Kommissionen og Udvalget for Økonomisk Politik (2009), "2009 Ageing Report: Economic and budgetary projections for the EU-27 Member States (2008-2060)", European Economy, No 2 og Europa-Kommissionen (2009), "2009 Sustainability Report", European Economy, No 9.

Formålet med en forøgelse af den reelle pensionsalder er ikke at varetage de unges interesser på bekostning af de ældres, men at finde den rette balance mellem dem. Hvis de ældre forbliver aktive i nogle af de ekstra leveår, betyder det ikke, at de berøves deres velfortjente pension til fordel for de unge. Det betyder heller ikke, at ældre arbejdstagere vil blive i job, som de yngre arbejdstagere ellers kunne have fået. Faktisk er de medlemsstater, som har den højeste beskæftigelsesfrekvens for ældre arbejdstagere, blandt dem, der har den laveste ungdomsarbejdsløshed. På længere sigt ligger antallet af arbejdspladser ikke fast, men afhænger navnlig af udbuddet af kvalificerede arbejdstagere, som er en vigtig drivkraft for den økonomiske vækst. Det øgede udbud af erfarne ældre arbejdstagere vil forbedre Europas vækstpotentiale og dermed skabe flere muligheder og bedre levevilkår for unge og ældre. Bedre muligheder for folk i alle aldre vil være kernen i det europæiske år for aktiv aldring og solidaritet mellem generationerne i 2012.

3.1.2. Begrænsning af adgangen til tidlig pensionering

Pensionsreformer, der har til formål at bevare arbejdstagerne længere på arbejdsmarkedet, skal også fokusere på at fjerne unødvendige muligheder for tidlig pensionering, som kan gælde alle arbejdstagere eller særlige erhverv.

I visse medlemsstater giver det lovbestemte pensionssystem personer, der har indbetalt det fulde antal bidrag, mulighed for at lade sig pensionere før den normale pensionsalder (f.eks. AT, BE og LU). Pensionsreformer bør således ikke kun fokusere på en højere pensionsalder, men også, når det er relevant, på varigheden af bidragsperioderne, som også skal afspejle stigningen i den forventede levealder. Hensyntagen til bidragsperioderne (selv om den krævede længde stiger i takt med den forventede levealder) betyder, at pensionssystemerne kan behandle personer, som påbegyndte deres karriere tidligt (normalt ufaglærte arbejdstagere, som ofte vil have en lavere forventet levealder og dårligere helbred), retfærdigt.

Medlemsstaterne gennemfører forskellige reformer af deres ordninger for tidlig pensionering. Det kan blive krævet, at arbejdsgiverne afholder alle eller i det mindste en stor del af omkostningerne ved tidlig pension. Arbejdstagere i særligt belastende eller farlige job kan tilbydes alternativer til tidlig pensionering, såsom jobmobilitet. I visse medlemsstater skærpes reglerne for adgang til tidlig pensionering – f.eks. gennem forhøjelse af pensionsalderen. Visse lande er også i færd med enten at nedsætte størrelsen af ydelsen under særlige ordninger eller at afvikle disse ordninger. Når en mulighed for tidlig pensionering fjernes, er det vigtigt at sikre, at de berørte personer får mulighed for at arbejde længere eller, hvis dette ikke er muligt, at have en tilstrækkelig indkomstsikkerhed.

3.1.3. Støtte til at blive længere på arbejdsmarkedet

Udfasning af ordninger for tidlig pensionering og forhøjelse af pensionsalderen skal ledsages af tiltag, der sætter arbejdstagerne i stand til at forblive længere på arbejdsmarkedet gennem passende foranstaltninger til fordel for sundheden, arbejdspladsens indretning og beskæftigelsen. Uden sådanne foranstaltninger kunne indvirkningen på de offentlige finanser blive meget mindre gunstig, hvis sådanne reformer vedrørende pensionsalderen fører til en stigning i antallet af personer, som er afhængige af andre typer ydelser (f.eks. arbejdsløshedsunderstøttelse, invalidepension og bistsyndelser). Alternativt kunne det medføre besparelser på de offentlige budgetter, at ældre arbejdstagere modtager nedsat pension, hvis de ikke er i stand til at blive på arbejdsmarkedet indtil den normale pensionsalder. Dette ville dog medføre en større risiko for fattigdom blandt ældre.

En reel dialog i medlemsstaterne, der samler regeringer, arbejdsmarkedets parter og andre berørte parter for at skabe konsensus om politikker, der skaber muligheder for at arbejde længere og samtidig sikrer solidaritet over for dem, der ikke kan, vil være afgørende for at sikre tilstrækkelige og bæredygtige pensioner i fremtiden. Det vil også være vigtigt at forklare, at længere tid på arbejdsmarkedet ikke er ensbetydende med en kortere pensionisttilværelse, da den forventede levealder stiger.

En faktor af stor betydning er den sundhedsmæssige status for personer tæt på pensionsalderen, da denne har betydning for arbejdstagernes evne og vilje til at fortsætte på arbejdsmarkedet og dermed har konsekvenser for arbejdsmarkedet som sådan. Investering i forebyggelse af sygdomme, fremme af sund og aktiv aldring og i mere omkostningseffektive sundhedssystemer vil være af stor betydning for at bevare og maksimere en sund og produktiv arbejdsstyrke, der kan fortsætte på arbejdsmarkedet senere i livet. Dette vil også bidrage til at mindske tidlig pensionering på grund af sygdom, øge arbejdsmarkedsdeltagelsen blandt personer over 55 og mindske presset på pensionssystemerne.

Yderligere foranstaltninger omfatter revision af u hensigtsmæssige obligatoriske pensionsaldrer, fremme af sundhed og sikkerhed på arbejdspladsen, adgang til livslang læring, tilpasning af arbejdsstederne til behovene hos ældre arbejdstagere og udvikling af muligheder for fleksible arbejdsordninger, f.eks. ved hjælp af en kombination af deltidsarbejde og udbetaling af en delpension. Der er plads til at udvikle job til arbejdstagere, der påbegynder "nye karrierer" eller befinder sig i slutningen af deres erhvervskarriere. Fjernelse af hindringer for beskæftigelse og længere arbejdsliv for både kvinder og mænd i skatte- og understøttelsessystemerne og aflønningssystemerne vil også være en vigtig faktor. I betragtning af de betydelige forskelle i beskæftigelsesfrekvensen for mænd og kvinder i aldersgruppen 55-64 skal der i forbindelse med alle initiativer lægges særlig vægt på kønsaspekterne ved et længere arbejdsliv og en aktiv alderdom, herunder gennem foranstaltninger, der gør det lettere at forene arbejde og omsorgsforpligtelser og reducerer kønsforskelle med hensyn til beskæftigelse og løn. Den Europæiske Socialfond (ESF) kan spille en vigtig rolle ved at udbygge politiske beslutningstageres, arbejdsgiveres og arbejdstageres evne til at fjerne hindringerne for kvinder og et længere arbejdsliv og skabe de fremskridt, der er nødvendige for at øge beskæftigelsesegnetheden blandt ældre arbejdstagere af begge køn.

3.1.4. Afhjælpning af skævheder mellem mænd og kvinder på pensionsområdet

Tretten medlemsstater havde stadig en lavere pensionsalder for kvinder end for mænd i 2009. Atten medlemsstater vil imidlertid have udlignet forskellene i pensionsalderen senest i 2020 på grundlag af gældende lovgivning. Fem medlemsstater har på længere sigt planer om at udligne forskellene i pensionsalderen, og kun fire ud af de 27 medlemsstater har ikke indført lovgivning om dette (se bilag 3 for landespecifikke oplysninger). Udligning af forskellene i pensionsalderen for henholdsvis mænd og kvinder kan yde et væsentligt bidrag til at øge ældre arbejdstageres deltagelse i arbejdsstyrken og bidrage til at forbedre kvinders indkomst og bør implementeres snarest.

Udligning af forskellene i pensionsalderen skal ses i den bredere sammenhæng omfattende forskelle mellem kønnene inden for pensioner, som skyldes forskellene mellem mænd og kvinder inden for beskæftigelse, løn, bidrag og karriereafbrydelser samt deltidsarbejde, som er relateret til omsorg og pleje. Den fortsatte eksistens af kønsbestemte uligheder på arbejdsmarkedet medfører ringere pensionsrettigheder for kvinder. En løsning af problemerne vedrørende tilstrækkelige og bæredygtige pensioner forudsætter derfor en blanding af

pensions- og beskæftigelsespolitik, som tager sigte på at bekæmpe kønsbestemte forskelle i pensionsindtægter. Der er behov for mere effektive løsninger, der ikke er baseret på formodningen om specifikke kønsroller, herunder f.eks. godskrivning af plejeperioder, der er tilgængelige for både kvinder og mænd og bevarer pensionssystemernes bæredygtighed, bl.a. ved at fremme tilbagevenden til arbejdet.

Løsninger på problemerne vedrørende kønsbestemte uligheder, der består i at gøre det lettere at forene arbejde og privatliv, kan også have langsigtede indirekte fordele for pensionssystemerne ved at gøre det lettere for borgerne at stifte familie og således øge fødselstallet og reducere det langsigtede fald i antallet af personer i den erhvervsaktive alder.

3.2. Udvikling af supplerende private pensionsopsparinger

Supplerende pensionsopsparinger skal spille en større rolle inden for sikring af tilstrækkelige pensioner fremover, så medlemsstaterne er nødt til at finde måder, hvorpå de kan forbedre supplerende pensionsordningers omkostningseffektivitet og sikkerhed og en retfærdig adgang hertil. Skattemæssige eller andre økonomiske incitamenter samt kollektive overenskomstforhandlinger spiller en vigtig rolle i denne sammenhæng. Disse værktøjer anvendes på meget forskellige måder i EU, og der er således betydelige muligheder for gensidig læring medlemsstaterne imellem. Løsninger på problemerne vedrørende ligestilling mellem kvinder og mænd vil også være af afgørende betydning for at undgå en forværring af de eksisterende forskelle mellem mænd og kvinder, da kvinder på nuværende tidspunkt har færre muligheder for supplerende pensionsopsparing end mænd.

Krisen har vist fondsbaserede pensionsordningers sårbarhed over for finanskriser og økonomiske nedgangstider. Den har også understreget behovet for at revidere de lovgivningsmæssige rammer og ordninger for at forbedre private pensionsordningers sikkerhed. EU har lovgivningsmæssig kompetence på dette område, og der findes allerede to instrumenter: direktivet om beskyttelse af arbejdstagerne i tilfælde af arbejdsgiverens insolvens¹⁰ og direktivet om arbejdsmarkedsrelaterede pensionskassers aktiviteter og tilsynet hermed¹¹. Høringen om grønbogen har bekræftet, at det indre marked er et vigtigt redskab, når pensionernes tilstrækkelighed og finanspolitisk bæredygtighed skal sikres. Der findes uudnyttede muligheder for at opnå yderligere effektivitetsgevinster gennem stordrift, risikospredning og innovation. EU kan styrke sine rammer for at yde støtte til arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser inden for de almindelige pensionssystemer i medlemsstaterne og at bidrage til at reducere udgifterne til pensioner. Dette er grunden til, at direktivet om arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser vil blive gennemgået med henblik på at lette disse pensionskassers grænseoverskridende aktiviteter yderligere og modernisere tilsynet med dem under hensyntagen til de forskellige typer af arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser i medlemsstaterne. Det er desuden nødvendigt at forbedre kvaliteten af finansielle produkter inden for individuelle pensionsopsparinger, der ikke er knyttet til beskæftigelse, såsom ordninger under tredje søjle og andre finansielle produkter, der anvendes som supplement til de ældres indkomst. Forbedring af forbrugeroplysningen og -beskyttelsen er nødvendig for at styrke arbejdstagernes og investorenes tillid til finansielle produkter inden for pensionsopsparing.

¹⁰ 2008/94/EF af 22. oktober 2008.

¹¹ 2003/41/EF af 3. juni 2003.

Øget anvendelse af supplerende pensionsordninger kan resultere i, at personer, der flytter på tværs af grænserne, mister en betydelig del af deres pensionsrettigheder. Deres socialsikringsrettigheder garanteres af EU-lovgivningen (navnlig forordning (EF) nr. 883/2004¹²), men private ordninger er ikke omfattet af denne forordnings anvendelsesområde. Det er derfor vigtigt at vedtage foranstaltninger, der forhindrer, at supplerende pensionsordninger hindrer erhvervsmæssig mobilitet og fleksibilitet på arbejdsmarkedet, som kan yde et direkte bidrag til forøgelse af den økonomiske vækst i EU, uden at det går ud over adgangen til supplerende pensioner som sådan.

Borgere, som arbejder i en anden medlemsstat, skal ikke blot bevare pensionsrettigheder, som er optjent på tværs af grænserne. De skal også have et klart overblik over de pensionsrettigheder, som de har optjent under lovbestemte og arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordninger. Dette kunne opnås gennem etablering af pensionsoplysningstjenester i hele EU, som svarer til dem, der allerede findes i visse medlemsstater. Oplysningstjenester kan give borgerne nøjagtige og ajourførte oplysninger om pensionsrettigheder samt fremskrivninger af deres indkomst efter pensioneringen fra de lovbestemte og arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordninger. De kan således vise fordelene ved at arbejde længere og at betale til supplerende pensionsopsparinger for at kunne opretholde en tilstrækkelig indkomst efter pensioneringen. Med en minimumsharmonisering af centrale elementer kunne nationale oplysningstjenester indgå i et EU-oplysningstjenestesystem.

4. INDFØRELSE AF EU-INSTRUMENTER

I en situation, hvor nationale pensionspolitikker i stigende grad bliver et fælles anliggende, er det logisk, at EU's rolle med hensyn til at hjælpe medlemsstaterne med at nå målene vedrørende tilstrækkelige og bæredygtige pensioner bliver vigtigere.

EU kan styrke en række politiske instrumenter for at fremme tilstrækkelige, sikre og bæredygtige pensioner, selv om hovedansvaret for at nå disse mål helt klart stadig ligger hos medlemsstaterne.

Lovgivning: EU ikke har beføjelser til at lovgive om *udformningen* af pensionssystemerne i medlemsstaterne som sådan, men kan lovgive på områder, der har indvirkning på, hvordan det indre marked (fri bevægelighed for personer, fri udveksling af tjenesteydelser og beskyttelse af forbrugere) fungerer for at bekæmpe forskelsbehandling (på grundlag af navnlig køn og alder) og for at beskytte arbejdstagernes rettigheder. En række forordninger og direktiver, som påvirker pensionssystemerne i medlemsstaterne, er allerede i kraft. Desuden kan EU fremme "blød lovgivning" som f.eks. adfærdskodekser.

Finansiering: EU kan også mobilisere midler for at nå bestemte politiske mål vedrørende pensioner. Den Europæiske Socialfond er langt det vigtigste europæiske redskab til dette formål og kan anvendes til at fremme beskæftigelsesegnetheden og beskæftigelsesmulighederne for ældre arbejdstagere. Forskellige små finansieringsinstrumenter findes inden for politikområder såsom beskæftigelse og socialpolitik (Progress), folkesundhed og livslang læring og kan anvendes til at støtte udviklingen af bedre politikker i medlemsstaterne, navnlig gennem gensidig læring.

¹² Forordning (EF) nr. 883/2004 af 29. april 2004 om koordinering af de sociale sikringsordninger.

Koordinering af politikker: Europa 2020 indebærer en stærkere koordinering af de nationale politikker inden for rammerne af det europæiske semester, navnlig under anvendelse af de landespecifikke henstillinger. Denne proces understøttes af det arbejde, der udføres af politiske udvalg som Udvalget for Økonomisk Politik, Udvalget for Social Beskyttelse og Beskæftigelsesudvalget, som gennemfører detaljerede undersøgelser af specifikke udfordringer vedrørende pensioners tilstrækkelighed og bæredygtighed og fremme af et længere arbejdsliv.

I denne hvidbog præsenteres et omfattende sæt initiativer, der skal tages på EU-plan til støtte for nationale reformer af pensionssystemerne. Disse vedrører de to vigtigste reformområder, der peges på i de årlige vækstundersøgelser, dvs. balance mellem erhvervsaktive år og pensionsår, og udvikling af supplerende private pensionsopsparinger. Hvidbogen fokuserer også på at sikre, at den helhedsorienterede proces, der blev indledt med grønbogen, fastholdes gennem bedre koordinering og overvågningsværktøjer. De specifikke aktioner er anført i bilag 1, herunder for eksempel aktioner vedrørende overførsel af pensionsrettigheder og tilsynet med arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser samt en række foranstaltninger, der skal give arbejdstagerne mulighed for at blive længere på arbejdsmarkedet. Denne hvidbog giver således et vigtigt udgangspunkt for et frugtbart samarbejde med medlemsstaterne, Europa-Parlamentet og arbejdsmarkedets parter.

5. KONKLUSION

Mange pensionssystemer i Den Europæiske Union har behov for en vis tilpasning for at sikre, at de kan levere tilstrækkelige pensioner på et bæredygtigt grundlag. Dette er blevet understreget i Kommissionens årlige vækstundersøgelse for 2011 og omsat til landespecifikke henstillinger om pensioner rettet til et flertal af medlemsstaterne. Behovet for omfattende pensionsreformer, som understøttes af arbejdsmarkedsforanstaltninger, der sætter både kvinder og mænd i stand til at blive længere på arbejdsmarkedet, er på ny blevet understreget i Kommissionens årlige vækstundersøgelse for 2012. Til støtte for disse henstillinger forelægges der i denne hvidbog en strategi for tilstrækkelige, bæredygtige og sikre pensioner i de kommende årtier. Der kan ikke være tvivl om, at disse problemer, navnlig dem, der er relateret til demografiske ændringer og de offentlige finansers bæredygtighed, er meget betydelige, men der er også gode måder at løse dem på.

Den nuværende statsgældskrise gør det klart, hvor vigtigt det er for Den Europæiske Union som helhed, at hver enkelt medlemsstat har held til at løse de nuværende problemer vedrørende deres pensionssystemer. Pensionsreformer skal derfor fortsat undersøges nøje som led i Europa 2020-strategien. Vi har brug for en mere europæisk tilgang til at løse problemer vedrørende pensionssystemerne, i overensstemmelse med en række på hinanden følgende konklusioner fra Det Europæiske Råd, der opfordrede til øget samordning af den økonomiske politik. Det er nu på tide at handle og på afgørende vis gennemføre de aktioner, der er fremlagt i denne hvidbog. Medlemsstaterne, de europæiske institutioner og alle berørte parter, særlig arbejdsmarkedets parter, skal reagere i fællesskab på de udfordringer, som befolkningens aldring udgør, under hensyntagen til deres respektive roller. Pensionssystemerne skal bidrage til vækst i Europa ved at fremme aktiv aldring, samtidig med, at de forbliver et tilstrækkeligt og bæredygtigt redskab i centrum af den europæiske sociale model, som kan opretholde ældre europæeres levestandard.

BILAG 1:
EU-initiativer til støtte for medlemsstaternes bestræbelser

1. BALANCE MELLEM ERHVERVSAKTIVE ÅR OG PENSIONSÅR

For at opnå en bedre balance mellem erhvervsaktiv år og pensionsår skal pensionssystemerne tilpasses, pensionsalderen hæves og incitamenterne til at arbejde længere styrkes. I hvor høj grad disse foranstaltninger fører til en højere faktisk pensionsalder og til ældre arbejdstagers øgede deltagelse i arbejdsstyrken afhænger dog af foranstaltninger, der giver ældre arbejdstagere mulighed for at blive på arbejdsmarkedet.

- 1) Inden for rammerne af Europa 2020-strategien vil Kommissionen **nøje overvåge og tilskynde til pensions- og arbejdsmarkedsreformer** i overensstemmelse med de årlige vækstundersøgelser og de landespecifikke henstillinger med henblik på senere pensionering, herunder ved at pensionsalderen for kvinder og mænd hurtigt ligestilles, hvor dette ikke allerede er sket, og ved at kæde pensionsalderen sammen med den forventede levealder.
- 2) Kommissionen vil støtte Beskæftigelsesudvalget, Udvalget for Økonomisk Politik og Udvalget for Social Beskyttelse i deres **multilaterale overvågning af pensionsreformerne** og tilbyde **finansiel støtte** til medlemsstaterne via Progress-programmet og det fremtidige program for social udvikling og innovation for at fremme gensidig læring og politikudvikling.
- 3) Kommissionen vil bede de relevante udvalg (bl.a. Udvalget for Social Beskyttelse og Det Rådgivende Udvalg for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder) om at **identificere og anbefale bedste praksis med hensyn til at mindske de kønsbestemte pensionsforskelle** (bl.a. fremme af lige løn, minimumspensionsrettigheder, godskrivning af plejeperioder og deling af pensionsrettigheder ved skilsmisse).
- 4) I løbet af **Det europæiske år for aktiv aldring og solidaritet mellem generationerne (2012)** vil Kommissionen skabe øget bevidsthed om fordelene ved og mulighederne for at blive længere på arbejdsmarkedet og fremme formidlingen af god praksis med hensyn til seniorpolitik på arbejdspladserne og arbejdsmarkedet.
- 5) Inden for rammerne af Europa-2020 vil Kommissionen øge sin **støtte til politikkoordineringen og den fælles indsats for at gøre det muligt for og tilskynde ældre arbejdstagere, navnlig kvinder, til at blive længere på arbejdsmarkedet**. Dette vil omfatte støtte til Udvalget for Social Beskyttelses og Beskæftigelsesudvalgets fælles arbejde om kønsspecifikke hindringer og muligheder for et forlænget arbejdsliv, udvikling af arbejdsmarkeder i alle medlemsstaterne for arbejdstagere i slutningen af deres arbejdsliv og projekter under det europæiske innovationspartnerskab for aktiv og sund aldring.
- 6) Inden for rammerne af den europæiske sociale dialog vil Kommissionen **anmode arbejdsmarkedets parter om at udvikle metoder til tilpasning af praksis vedrørende arbejdsplads og arbejdsmarked**, herunder karriereförvaltning, navnlig for så vidt angår fysisk hårdt arbejde, og dermed fremme en forlængelse af arbejdslivet for mænd og kvinder. Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og

Arbejdsvilkårene og Det Europæiske Arbejds miljøagentur vil yde ekspertrådgivning på EU-plan.

- 7) Kommissionen vil på basis af sine forslag til **Den Europæiske Socialfond** i programperioden 2014-2020 tilskynde medlemsstaterne til at gøre brug af ESF til at **støtte en aktiv og sund aldring**, herunder forening af arbejde og familieliv, og den vil nøje overvåge, om ESF-programmerne effektivt støtter de reformbehov, som de landespecifikke henstillinger har identificeret på dette område.
- 8) Kommissionen vil høre arbejdsmarkedets parter om, **hvordan en u hensigtsmæssig obligatorisk pensionsalder kan revideres** i kollektive aftaler og national lovgivning.

2. UDVIKLING AF SUPPLERENDE PRIVATE PENSIONSOPSPARINGER

En styrkelse af de supplerende private pensionsopsparingers rolle afhænger først og fremmest af bedre adgang til supplerende ordninger og deres omkostningseffektivitet. Mulighederne for supplerende pensionsopsparinger gennem arbejdsmarkedsrelaterede ordninger og ordninger under tredje søjle er ikke tilstrækkeligt udviklede og mangler omkostningseffektivitet og sikkerhed i mange medlemsstater. Der vil derfor ligge en merværdi i at øge den europæiske støtte til bedre dækning af kvinder og mænd og udbredelse af god praksis, herunder optimal målretning af skatteincitamenter for fondsbaserede pensionsordninger. Disse kan fremmes af regeringerne eller arbejdsmarkedets parter. Da folk i fremtiden i højere grad vil være afhængige af supplerende pensionsopsparinger, er det nødvendigt, at disses sikkerhed og resultater optimeres. En forbedring af hård og blød EU-lovgivning kan bidrage væsentligt til dette. Endelig skal supplerende pensionsordninger være kompatible med kravene til fleksible arbejdsmarkeder og jobmobilitet.

- 9) Kommissionen vil fra 2012 i samarbejde med medlemsstaterne og gennem anvendelse af en fremgangsmåde, der tager udgangspunkt i bedste praksis, vurdere og optimere **virningen og omkostningseffektiviteten af skattemæssige og andre incitamenter til privat pensionsopsparing**, herunder bedre målretning af incitamenter for enkeltpersoner, som ellers ikke ville opbygge tilstrækkelige pensioner. Kommissionen vil også tilbyde finansiel støtte til de medlemsstater og arbejdsmarkedsparter, der ønsker at **udforme omkostningseffektive supplerende pensionsordninger**, for at hjælpe dem med at udnytte andre landes erfaringer og god praksis.
- 10) Kommissionen vil opfordre Udvalget for Social Beskyttelse til at **undersøge god praksis vedrørende pensionsopgørelser** med det formål at tilskynde medlemsstaterne til at **forbedre informationen til enkeltpersoner om deres pensionsplanlægning** og beslutninger om, hvordan man sparer op gennem supplerende pensionsordninger.
- 11) Kommissionen vil i 2012 fremsætte et forslag til lovgivning om **revision af direktivet om arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser**. Formålet er at opretholde ens spilleregler på basis af Solvens II og fremme grænseoverskridende aktiviteter på området og medvirke til at forbedre de samlede pensioner i EU. Dette vil være med til at imødegå udfordringerne i forbindelse med den demografiske aldring og den offentlige gæld.

- 12) Kommissionen vil i 2012 tage initiativ til sikre en mere effektiv **beskyttelse af arbejdstageres arbejdsmarkedsrelaterede pensionsrettigheder i tilfælde af arbejdsgiverens insolvens** på grundlag af artikel 8 i direktiv 2008/94/EF, idet der tages hensyn til en horisontal vurdering af dets gennemførelse i hele EU og EU-Domstolens retspraksis.
- 13) Kommissionen vil senest i 2013 forelægge et initiativ, der tager sigte på at **hæve kvaliteten af pensionsprodukterne i tredje søjle** for kvinder og mænd og **forbedre forbrugeroplysningerne og beskyttelsesstandarderne** via frivillige kodekser og eventuelt en certificeringsordning for sådanne produkter. Hvor det er relevant, vil initiativet bygge på foranstaltningerne til forbedring af oplysningerne til forbrugerne (planlagt til 2012) om "pakkeprodukter for private investorer".
- 14) Kommissionen vil i samarbejde med en række aktører som f.eks. arbejdsmarkedets parter og pensionssektoren samt rådgivende organer som f.eks. pensionsforummet og Det Rådgivende Udvalg for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder udvikle en **kodeks for god praksis for arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordninger** (2. søjle), der skal se på spørgsmål såsom bedre dækning af arbejdstagere, udbetalingsfasen, risikodeling og risikoreduktion, omkostningseffektivitet og evnen til at absorbere udsving.
- 15) Kommissionen vil i 2012 i tæt samarbejde med Rådet og Europa-Parlamentet genoptage arbejdet med **et direktiv om overførsel af pensioner** med fastsættelse af minimumsstandarder for optjening og bevarelse af supplerende pensionsrettigheder. Kommissionen vil fremme den grænseoverskridende pensionsmobilitet for alle erhverv og vil fortsætte det igangværende arbejde om en **fælles europæisk pensionsfond for forskere**.
- 16) Kommissionen vil i 2012 vurdere muligheden for at **udvide anvendelsesområdet for forordning (EF) nr. 883/2004** om koordinering af de sociale sikringsordninger for så vidt angår visse arbejdsmarkedsrelaterede ordninger.
- 17) Kommissionen vil **fremme udviklingen af pensionsoplysningstjenester** ("pension tracking services"), som hjælper folk med at holde styr på de forskellige pensionsrettigheder, som de har optjent i forskellige job. Kommissionen vil i forbindelse med revisionen af direktivet om arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser og forslaget om et direktiv om pensionsoverførsler overveje, hvordan tilvejebringelsen af de informationer, der kræves til pensionsoplysningstjenesterne, kan sikres, og vil støtte et pilotprojekt om grænseoverskridende pensionsoplysninger.
- 18) Kommissionen vil undersøge, om skatteregler vedrørende i) grænseoverskridende overførsler af arbejdsmarkedsrelateret pensionskapital og livsforsikringskapital, ii) livsforsikringsbidrag, der indbetales til pensionsselskaber, der er etableret i et andet EU-land, og iii) afkast af pensionsselskabers og livsforsikringsselskabers grænseoverskridende investeringer, herunder disses indtægter fra fast ejendom og kapitalgevinster, udgør diskriminerende **skattemæssige hindringer for grænseoverskridende mobilitet og grænseoverskridende investeringer**. Om nødvendigt vil Kommissionen indlede overtrædelsesprocedurer. Kommissionen og medlemsstaterne vil også drøfte, hvordan man kan mindske risikoen for, at grænseoverskridende pensioner dobbeltbeskattes (eller slet ikke beskattes).

- (19) Kommissionen vil **undersøge behovet for at fjerne aftaleretlige forhindringer for udformning og distribution af livsforsikringsprodukter** med opsparings/investeringsfunktioner med henblik på at gøre det nemmere at distribuere visse private pensionsprodukter på tværs af grænserne.

3. FORBEDRING AF EU'S OVERVÅGNINGSREDSKABER FOR PENSIONER OG STYRKELSE AF SYNERGIERNE PÅ TVÆRS AF POLITIKOMRÅDERNE

I lyset af medlemsstaternes stigende gensidige afhængighed er det vigtigt – i tæt samarbejde med Udvalget for Social Beskyttelse og Udvalget for Økonomisk Politik – at overvåge de fremskridt, medlemsstaterne gør med hensyn til tilstrækkelige, bæredygtige og sikre pensioner, herunder ved hjælp af benchmarkingindikatorer i forbindelse med Europa-2020. Ved at inddrage en bred vifte af aktører og ved at styrke pensionsforummets rolle vil den holistiske indfaldsvinkel til pensioner, som grønbogen om pensioner slog til lyd for, blive udviklet.

- 20) Kommissionen vil sammen med Udvalget for Økonomisk Politik udsende **rapporten om befolkningsaldringen 2012**, hvori man vurderer de økonomiske og budgetmæssige konsekvenser af aldring, og som vil danne grundlag for en grundig vurdering af de offentlige financers bæredygtighed, som forventes offentliggjort i **Kommissionens rapport om bæredygtighed 2012**. Kommissionen vil i 2012 sammen med Udvalget for Socialbeskyttelse også udarbejde en **rapport om pensioners tilstrækkelighed**, som inden for rammerne af platformen mod fattigdom kan hjælpe medlemsstaterne med at vurdere pensionssystemernes tilstrækkelighed for kvinder og mænd.

BILAG 2:

RESUMÉ AF HØRINGEN OM GRØNBOKEN

Resultater af høringen og debatten, som grønbogen gav anledning til

Der blev modtaget næsten 1 700 besvarelser under høringen, heraf over 350 fra medlemsstaternes regeringer, nationale parlamenter, erhvervsorganisationer og fagforeninger, civilsamfundet og repræsentanter for pensionssektoren. EPSCO- og Økofin-rådet hilste grønbogen velkommen. Der indkom bidrag fra Europa-Parlamentet, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Regionsudvalget i februar 2011.

De vigtigste aktører kom med mange overbevisende udtalelser om EU's pensionsrammer og pensionsspørgsmål generelt, som anvendes i vurderingen af, hvilke politiske alternativer der er mulige.

Derudover er der i hele Europa afholdt over 100 møder med de berørte parter, bl.a. med deltagelse af kommissærerne László Andor, Michel Barnier og Olli Rehn eller deres tjenestegrene. Høringen har haft indflydelse på, i hvilken retning drøftelserne bevægede sig i mange medlemsstaterne. Takket være høringen har sammenlignende perspektiver i Europa fået større indvirkning på de nationale forhandlinger.

Langt de fleste **medlemsstater** ønsker indsatsen fokuseret på en forbedring og udbygning af de eksisterende pensionsregler på EU-niveau frem for en udvidelse heraf. Ikke desto mindre var størsteparten af landene samtidig positivt indstillet over for en styrket koordinering af den økonomiske politik.

I **Europa-Parlamentet** fremsendte udvalgene om Økonomi og Valuta (ECON), om det Indre Marked og Forbrugerbeskyttelse (IMCO) og om Kvinders Rettigheder og Ligestilling (FEMM) deres bidrag til Udvalget om Beskæftigelse og Sociale Anliggender (EMPL) som ledende udvalg, og den endelige tekst, der blev vedtaget af Europa-Parlamentet, afspejlede på passende vis forskellige synspunkter og modtog bred opbakning. I rapporten støttes den holistiske fremgangsmåde, som Kommissionen har benyttet i grønbogen, og der opfordres til indførelse af velkoordinerede strategier, som skal tackle de indbyrdes forbundne spørgsmål om tilstrækkelighed, bæredygtighed og sikkerhed.

Den nationale udvikling på pensionsområdet såsom vedtagelsen af omfattende pensionsreformer i Grækenland og Frankrig gav naturligvis anledning til en aktuell debat om grønbogen. Begivenhederne i en række centraleuropæiske medlemsstater viste også, hvor vigtigt det er at behandle de systemiske pensionsreformer i **stabilitets- og vækstpakten**.

På hovedområdet **politisk koordinering** er høringen blevet overskygget af begivenhederne i forbindelse med den nationale gældskrise. Pakken om en styrket koordinering af den økonomiske politik og henvisningerne i den årlige vækstundersøgelse til specifikke foranstaltninger, der skal træffes for at modernisere pensionssystemerne, vil medføre store ændringer af EU's pensionsrammer, og Det Europæiske Råd forventes at sætte yderligere skub i udviklingen.

Besvarelser vedrørende pensionsregler og pensionsalder

[Spørgsmål 1-2] Det fremgår af reaktionerne på grønbogen, at **forbedringer af de eksisterende pensionsregler på EU-niveau** kan være gavnlige, når det gælder om at sikre

bæredygtige offentlige finanser. En række respondenter mener, at der på EU-plan kan bidrages med harmoniserede pensionsindikatorer, som skal sikre ligefremme drøftelser på et velinformeret grundlag om relevante pensionspolitiske spørgsmål og udfordringer på EU-niveau. Mange fremhæver, at disse supplerende foranstaltninger bør udarbejdes inden for allerede eksisterende rammer, der generelt betragtes som hensigtsmæssige. Den åbne koordinationsmetode på det sociale område opfattes som det rette instrument til at støtte medlemsstaternes indsats for at sikre tilstrækkelige pensioner.

[Spørgsmål 3-4] Det er almindeligt anerkendt, at der er behov for en **højere faktisk pensionsalder**. Ifølge en række respondenter bør de politiske beslutninger om pensionsalder træffes på nationalt plan i samråd med arbejdsmarkedets parter, mens andre foreslår, at pensionsalderen bør hæves i takt med den forventede levealder, og nogle få foreslår, at der bør tages højde for den forventede levealder (eller det forventede antal leveår med godt helbred) inden for forskellige erhverv. Europa-Parlamentet anbefaler, at der lægges stor vægt på at sikre, at arbejdstagerne fortsætter med at arbejde indtil pensionsalderen. Mange respondenter fremhæver, at pensionsreformerne bør ledsages af aktive arbejdsmarkedspolitikker, muligheder for livslang læring, effektive socialsikrings- og sundhedssystemer og forbedrede arbejdsvilkår. Der peges på forbindelserne til mange elementer i Europa 2020-strategien, bl.a. behovet for større arbejdsmarkedsdeltagelse og virkningen af pensionspolitikken på fattigdomsprocenten. Europa-Parlamentet foreslår at indarbejde grønbogens holistiske mål i Europa 2020-strategien.

[Spørgsmål 14] Respondenterne erkendte den meget vigtige rolle, EU spiller i **koordineringen af pensionspolitikkerne** gennem fremme af overvågning, koordinering og gensidig læring medlemsstaterne imellem. De eksisterende rammer for den åbne koordinationsmetode, pensionsforummet og, mere bredt, stabilitets- og vækstpakten og Europa 2020-strategien blev anset for at være fuldt ud tilstrækkelige. Men en udbygning af de eksisterende rammer, f.eks. gennem et tættere samarbejde mellem Udvalget for Økonomisk Politik og Udvalget for Social Beskyttelse, vil være vigtigt. Europa-Parlamentet mente, at en europæisk pensionsplatform med deltagelse af repræsentanter for EU-institutionerne og samtlige aktører ville være til stor gavn, og at der for at undgå overlappning bør tages højde for det nuværende "pensionsforum".

Besvarelser af lovgivningsrelaterede spørgsmål

[Spørgsmål 5] De fleste respondenter gik ind for en revision af **direktivet om arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser** for at afklare de juridiske tvivlsspørgsmål vedrørende grænseoverskridende aktiviteter og kom med forslag til, hvordan dette kunne gennemføres.

[Spørgsmål 6-7] En fjernelse af hindringerne for mobilitet, som pensionsreglerne forårsager, fik fuld opbakning, mens der var mindre enighed om, hvordan dette skulle gennemføres i praksis. Størsteparten af respondenterne, der besvarede spørgsmålet om **koordinering af de sociale sikringsordninger** i overensstemmelse med forordning 883/2004, mente, at koordineringen fungerede godt, og at der ikke var behov for hverken at ændre denne forordning eller udvide dens anvendelsesområde.

Næsten alle, der udtalte sig om **retten til at overføre supplerende pensionsrettigheder**, støttede et initiativ på EU-plan. Den type koordinering, der finder sted i henhold til forordning 883, ansås for at være uhensigtsmæssig i forbindelse med supplerende pensionsordninger, og flertallet modsatte sig idéen om igen at undersøge spørgsmålet om overførsler. Metoden med

optjening og bevarelse af rettigheder, som er blevet anvendt inden for de seneste år, fik bred tilslutning, bl.a. fra Europa-Parlamentet, selv om andre var kraftigt imod. Begrebet pensionsoplysningstjeneste fik generelt en positiv modtagelse, men de fleste mente, at denne tjeneste i starten skulle fungere på nationalt plan.

[Spørgsmål 8] Vedrørende **fondsbaserede pensionsordninger og produkter** fandt arbejdstagere, pensionsmodtagere og forsikringsselskaber, at der var behov for at revidere EU's lovgivning med henblik på at sikre ensartet regulering og tilsyn. Arbejdsgivere og pensionsfonde var mindre åbne over for yderligere EU-initiativer.

[Spørgsmål 9] Når det gælder metoder til at sikre **balancen mellem risiko, sikkerhed og pris**, var holdningen, at EU bør undgå bindende regulering og i stedet fremme relevant national lovgivning eller en ikke-bindende EU-kodeks (henstilling).

[Spørgsmål 10] Spørgsmålet om en **solvensordning for pensionskasser** blev hovedsageligt taget op af arbejdsgiversammenslutninger, pensionsfonde og tjenesteleverandører, idet medlemmer og modtagere af pension kun bidrog med input i begrænset omfang. De fleste respondenter støttede risikobaseret tilsyn og mente, at indholdet bør være vigtigere end formen. Med den rette tilgang skal der fokuseres på pensionsforpligtelsernes art og varighed og tages hensyn til de risikobegrænsende sikkerhedsmekanismer, der gælder for pensionskasser. Europa-Parlamentet er af den opfattelse, at i) finansmarkederne kun kan fungere effektivt, hvis der er tillid på markedet, hvorfor der kræves holdbare tilsynsregler for finansielle virksomheder, herunder de arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser, og at ii) de kvalitative elementer i Solvens II er et værdifuldt udgangspunkt for forbedring af tilsynet med arbejdsmarkedsrelaterede pensionskasser.

[Spørgsmål 11] Respondenterne er enige i behovet for **beskyttelse, i tilfælde af at den arbejdsgiver, der finansierer pensionsordningen, går konkurs**, men kun Europa-Parlamentet og et mindretal ønsker mere EU-lovgivning, og ifølge flertallet kan dette bedst sikres på nationalt plan. Gennemførelsen af den eksisterende EU-lovgivning og effektiviteten af nationale foranstaltninger bør analyseres, inden der planlægges ændringer af EU's retlige rammer.

[Spørgsmål 12] Når det gælder behovet for at modernisere minimumsbestemmelserne om oplysningspligt for pensionsprodukter, fremhævede respondenterne, herunder Europa-Parlamentet, behovet for klare og sammenlignelige oplysninger, og flertallet mente, at der kunne skabes EU-merværdi.

[Spørgsmål 13] Selv om respondenterne anerkender betydningen af gode **standardoptioner** ved valg af medlemskab og investering i pensionsordninger, anså kun få det for nødvendigt eller endog teknisk muligt at udvikle en fælles strategi på EU-plan.

BILAG 3

PENSIONERING, SUPPLERENDE PENSIONER, LANDESPECIFIKKE HENSTILLINGER OG SENESTE REFORMER I EU-MEDLEMSSTATERNE

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
AT	17,9/ 21,4	62,6/ 59,4 ##	65/60	65/60	65/65	4,9	LSH 3 - I samråd med arbejdsmarkedets parter og i overensstemmelse med national praksis bør der tages skridt til yderligere at begrænse adgangen til den nuværende ordning for tidlig pensionering for personer med en lang forsikringsperiode og tages skridt til at forkorte overgangsperioden for harmonisering af den lovbestemte pensionsalder for mænd og kvinder med en lang forsikringsperiode for at sikre et bæredygtigt og tilstrækkeligt pensionssystem. Betingelserne for tildeling af invalidepension bør overholdes nøje.	Der er i 2010 fastsat to reformområder. For det første vil der fra 2014 gælde strengere regler for tidlig pensionering for personer med langvarige forsikringsperioder ("Hacklerregelung"), idet den aldersgrænse, der giver ret til denne type pension, hæves med 2 år, dvs. fra 60 til 62 år for mænd og fra 55 til 57 år for kvinder, og kun de erhvervsaktive perioder tæller som indbetalingsperioder. For det andet er invalidepension fra 2011 blevet gjort betinget af deltagelse i en revalideringsforanstaltning. Desuden er der indført et centraliseret system for vurdering af ansøgninger om denne pensionstype. Der er nedsat en arbejdsgruppe, der skal udvikle yderligere reformer på grundlag af et forslag, som blev fremsat af arbejdsmarkedets parter i oktober 2011.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
BE	17,5/ 21,1**	61,2/ 61,9 ##	65/65	65/65	-	3,3 (v)	LSH 3 - Der bør træffes foranstaltninger til at forbedre de offentlige financers langsigtede holdbarhed. I overensstemmelse med den trestrengede EU-strategi bør der sættes fokus på at begrænse de aldersrelaterede udgifter, navnlig ved at forebygge tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet med henblik på at hæve den reelle pensionsalder betragteligt. Foranstaltninger som f.eks. at kæde den lovbestemte pensionsalder sammen med den forventede levealder kan overvejes.	Fra 1. januar 2012 er der indført nye regler vedrørende alder og karriereforløb for lovbestemt tidlig pensionering. Alderen hæves gradvist fra 60 til 62 år i 2016 (2012: 60 år; 2013: 60,5 år; 2014: 61 år; 2015: 61,5 år; 2016: 62 år). Antallet af erhvervsaktive år hæves også gradvist fra 35 til 40 år i 2015 (2012: 35 år; 2013: 38 år; 2014: 39 år; 2015: 40 år). I den offentlige sektor hæves antallet af erhvervsaktive år fra 5 til 40 år i 2015 (2012: 5 år; 2013: 38 år; 2014: 39 år; 2015: 40 år). I øjeblikket drøfter man overgangsforanstaltninger. Det kongelige gennemførelsesdekret forventes i april 2012. Betingelserne vedrørende alder og karriereforløb for tidlig almindelig pensionering (tidlig pensionering/overgangspensioner) strammes også fra 1. januar 2012. Generelt hæves alderen fra 58 til 60 år og antallet af krævede erhvervsaktive år stiger fra 38 til 40 år for kvinder omfattet af kollektive overenskomster indgået efter 31. december 2011. Ældre kollektive overenskomster vil gradvist blive bragt i overensstemmelse med disse nye krav mellem 2012 og 2024. I tilfælde af kollektive afskedigelser i virksomheder under omlægning eller i vanskeligheder hæves minimumsalderen fra 52 til 55 år mellem 2012 og 2018. Systemet med deltids tidlig pensionering afskaffes fra 1. januar 2012.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage- trækning fra arbejds- markedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
BG	13,6/ 17	64,1/ 64,1 #	63/60	63/60	65/63	Ikke relevant	LSH 3 – Gennemføre de aftalte skridt med arbejdsmarkedets parter inden for den nuværende pensionsreform, fremskynde nogle af sine nøgleforanstaltninger, der kan bidrage til at udsætte den reelle pensionsalder og mindske tidlig tilbagetrækning, f.eks. gennem en gradvis forlængelse af den arbejdsperiode, der giver adgang til socialforsikring, samt styrke politikker, der kan hjælpe ældre arbejdstagere til at blive længere på arbejdsmarkedet.	Oprindeligt skulle der ifølge reformen fra 2011 ske en forhøjelse af pensionsalderen fra 63/60 år (M/K) til 65/63 år mellem 2021 og 2026, mens den for personer uden en fuld karriere bag sig skulle hæves til 67 år (for begge køn efter 2024). Bidragsperioderne forlænges også for en række kategorier af arbejdstagere, bidragssatserne blev hævet i 2011 og hæves igen i 2017, og pensionsbidragssatserne (dvs. sats, med hvilken fremtidige pensionsrettigheder optjenes) hæves i 2017. I midten af november 2011 foreslog regeringen i forbindelse med de parlamentariske drøftelser om udkastet til budgettet for 2012 en væsentlig fremskyndelse af nogle af nøglekomponenterne i pensionsreformen, der tidligere var planlagt til 2021. Derfor vedtog parlamentet i begyndelsen af december 2012 lovgivningsmæssige ændringer, der indebærer en gradvis hævelse af pensionsalderen for begge køn med 4 måneder pr. år – fra den 1. januar 2012, indtil man når en pensionsalder på 65 år for mænd og 63 år for kvinder.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
CY	18,1/ 20,9**	62,8	65/65	65/65	-	Ikke relevant	LSH 3 – Forbedring af de offentlige financers langsigtede holdbarhed ved at gennemføre reformforanstaltninger til at kontrollere pensions- og sundhedsudgifter, således at den forventede stigning i aldersrelaterede udgifter kan bremses. For pensionsområdet, øge antallet af bidragsår, kæde pensionsalderen sammen med den forventede levealder eller vedtage andre foranstaltninger med en tilsvarende effekt på budgettet, og samtidig tage fat på problemet med den store fattigdomsrisiko, som ældre mennesker er udsat for. Gøre mere på sundhedsområdet for at fremskynde gennemførelsen af det nationale sundhedsforsikringssystem.	I henhold til 2009-reformen af socialsikringsfonden 1) stiger bidragssatserne med 1,3 procentpoint mellem 2009 og 2039 med 5 års mellemrum, 2) øges bidragsperioderne for ret til alderspension, idet minimumsperioden for pensionsbidrag blev øget fra 3 til 10 år, 3) indføres et loft på seks år for godskrivning af uddannelsesperioder i det bidragsbaserede system, 4) begrænses adgangen til arbejdsløshedsunderstøttelse for modtagere af arbejdsmarkedsrelaterede pensioner, og 5) foretages der en regelmæssig aktuarmæssig gennemgang af pensionssystemet. I august 2011 offentliggjorde man en pakke af konsolideringsforanstaltninger, bl.a. 1) et permanent bidrag på 3 % af bruttoindtægten for ansatte i den offentlige og den bredere offentlige sektor til offentlige pensioner - fra 1. oktober 2011, 2) nyansatte i den offentlige sektor indlemmes kun i socialsikringsfonden (ikke i de arbejdsmarkedsrelaterede pensionsordninger) – fra den 1. oktober 2011, og 3) bidragssatsen for fonden for enker og forældreløse børn stiger med 1,25 procentpoint til 2 % af bruttoindtægten – fra den 1.oktober 2011.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
CZ	15.5/ 19	61.5/ 59.6	62/60	63 år og 10 måneder/ 63 år og 8 måneder	65/65	4,6	LSH – Gennemføre den planlagte pensionsreform, som kan forbedre de offentlige financers holdbarhed på lang sigt og sikre tilstrækkelige pensioner i fremtiden. Yderligere indsats bør rettes mod yderligere ændringer af den offentlige ordning for at sikre, at systemet ikke er kilde til finanspolitisk ubalance i fremtiden, og mod oparbejdning af private opsparinger. Med henblik på at øge den reelle pensionsalder, kan foranstaltninger såsom at kæde den lovbestemte pensionsalder sammen med den forventede levealder overvejes. Sikre, at den påtænkte ordning kan tiltrække deltagere fra en bred kreds og udformes med lave og gennemsigtige administrative omkostninger	2011-pensionsreformen: Den offentlige søjle omfatter med virkning fra den 30. september: - forhøjelse af pensionsalderen, som fortsat vil stige, navnlig for kvinder med børn, så pensionsalderen for alle bidragsydere er den samme efter 2040. Når den fælles pensionsalder er nået, vil den for hver efterfølgende aldersgruppe fortsætte med at stige med to yderligere måneder - større sammenkædning mellem pensioner og bidrag i den offentlige søjle - en strengere indekseringsregulering: ifølge den gamle regulering var der en nedre grænse for stigninger i pensionerne, nu er grænsen bindende - forlængelse af vurderingsperioden for beregning af pensioner - stramning af mulighederne for tidlig pension. 2013-pensionsreformen: Den offentlige søjle er godkendt. Den træder i kraft i 2013. Arbejdstagere vil fra 2013 kunne overføre 3 procentpoint af deres indbetalinger til obligatoriske pensionsforsikringer til private pensionsfonde, på betingelse af at de vil bidrage med yderligere 2 procentpoint af deres indkomst. Overførslen vil være frivillig for personer på 35 år eller derunder. Personer over 35 vil først kunne tilslutte sig ordningen ved udgangen af første halvår af 2013. Ifølge 2010-reformen godskrives studieperioder ikke længere, og den krævede forsikringsperiode vil stige fra 25 til 35 år i 2019.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejds-markedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
DE	17.8/ 20,9	62,6/ 61,9	65/65	65 år og 9 måneder/ 65 år og 9 måneder	67/67	5,2 (x)		En forhøjelse af pensionsalderen fra 65 til 67 år mellem 2012 og 2029 blev indført ved lov i 2007. Pensionsreformen vil føre til en nedsættelse af ydelserne, hvilket en opsparelsbaseret pension skal kompensere for. For at forebygge voksende fattigdom blandt ældre har arbejds- og socialministeren præsenteret en ny tillægspension ("Zuschussrente"), som i øjeblikket drøftes. Endvidere drøftes en udvidelse af dækningen i socialforsikringspensionerne for selvstændige erhvervsdrivende, som ikke er medlemmer af en obligatorisk pensionsordning.
DK	17/ 19,7	63,2/ 61,4	65/65	(66/66)	67+/67+	43,3 (w)	LSH 2 - Tage yderligere skridt til at øge det langsigtede udbud af arbejdskraft, med henblik på at styrke beskæftigelsen og de offentlige finansers bæredygtighed, ved at implementere den nyligt besluttede reform af efterlønsordningen, ved at gennemføre en reform af førtidspensionen og ved i højere grad at målrette tilskudsordninger (fleksjobordningen) mod de mest sårbare grupper.	Med reformen fra 2006 blev pensionsalderen hævet fra 65 til 67 år (mellem 2024 og 2027), og derefter kædes den sammen med den forventede levealder. Ifølge en reform, som blev aftalt i maj 2011, vil forhøjelsen af pensionsalderen træde i kraft fem år tidligere end forudsat i 2006-pakken (pensionsalderen vil stige gradvis med et halvt år mellem 2019 og 2022). Reformen af efterlønnen, som blev anbefalet i de landespecifikke henstillinger, blev vedtaget i efteråret 2011.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
EE	14,2/ 19,4	62,6	63/61	64/64	65/65	6,9		De vigtigste politikforanstaltninger, der blev gennemført i 2009-2011, var ad hoc-ændringerne af indeksreguleringen af pensioner i 2009, som udjævnede værdien af den nominelle pension, og en midlertidig suspension af overførslerne til det fondsbaserede pensionssystem i anden halvdel af 2009 og i 2010. Disse overførsler blev delvis genoptaget i 2011 og fuldt ud fra 2012 med gennemførelse af en kompensationsmekanisme i 2014-2017. Pensionsalderen hæves til 65 år i 2017-2026. I det obligatoriske fondsbaserede pensionssystem har krisen ført til, at der er indført strengere kontrol med og klarere regler for forvaltningen af fondene og større fleksibilitet for arbejdstagere og arbejdsgivere.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
EL	18,5/ 20,4	61,3/ 61,6	65/60	65/65	Pensionsalderen kædes sammen med den forventede levealder (69 år og 4 måneder for både M/K i 2060)	0,0	I aftalememorandummet er følgende fastsat: De eksisterende pensionsfonde vil blive grupperet i tre fonde. Med reformen indføres der et nyt system, der skal styrke sammenhængen mellem bidrag og ydelser, med ensartede regler, som vil gælde pro rata for alle nuværende og fremtidige arbejdstagere. Den normale pensionsalder fastsættes til 65 år og vil stige i takt med den forventede levealder. Ydelserne vil blive indeksreguleret i forhold til priserne. Reformen vil også begrænse tidlig pensionering, herunder for dem, der blev forsikret før 1993, og listen over hårde og vanskelige erhverv indskrænkes. Det nye system vil også omfatte behovsvurderede sociale pensioner for alle borgere over den normale pensionsalder, således at der skabes et vigtigt sikkerhedsnet, som er i overensstemmelse med finanspolitisk bæredygtighed. De supplerende pensionsfonde skal revideres for at eliminere ubalancer, opnå en nøjere overensstemmelse mellem bidrag og ydelser, sikre bæredygtigheden af alle fonde og begrænse deres antal. Invalidepensioner og pensioner med udbetaling af engangsbetrag for offentlige ansatte og ansatte i offentlige virksomheder skal revideres.	Parlamentet vedtog i juli 2010 en omfattende pensionsreform af de vigtigste pensionsordninger i overensstemmelse med aftalememorandummet. Med reformen blev det stærkt fragmenterede pensionssystem forenklet, der blev skabt større gennemsigtighed og retfærdighed, pensionsalderen blev hævet, og ydelserne gjort mindre fordelagtige. De nye generelt bindende regler om berettigelse, bidrag, akkumulering og indeksregulering af pensionsrettighederne gælder for de vigtigste pensionsfonde (IKA, OGA, OAEE, ordningen for offentligt ansatte, Bank of Greece-ordningen). Pensionsreformen gælder pro rata for alle nuværende og fremtidige arbejdstagere. Hovedelementerne i reformen er: i) Indførelse af en ny grundpension på 360 EUR pr. måned (12 årlige betalinger). ii) Med det nye system indføres pensionsbidragssatser med samme profil for alle arbejdstagere, som udelukkende er afhængige af karrierens længde (fra 0,8 til 1,5 procent af indtægten). iii) Den lovbestemte pensionsalder hæves fra 60 til 65 år. Minimumspensionsalderen fastsættes til 60 år; personer uden en fuld pensionsbidragsperiode straffes. iv) Den fulde pensionsbidragsperiode forlænges til 40 år (hidtil generelt 35 år). v) Fra 2021 vil minimumspensionsalderen og den lovbestemte pensionsalder blive justeret hvert tredje år i overensstemmelse med ændringerne i den forventede levealder. vi) Ligestilling af pensionsalderen for mænd og kvinder i både den offentlige og private sektor i 2013. vii) Indeksregulering af ydelser (herunder grundpensionen) vil ikke overstige HICP-inflationen. viii) Den pensionsberettigede indkomst beregnes på grundlag af indkomsten i hele livet. Den nye lovgivning omfatter en bæredygtighedsklausul (artikel 11.b.1, i lov 3863 af 15. juli 2010), som fastsætter, at hvis langsigtede fremskrivninger (foretages af den nationale aktuarmyndighed hvert andet år) viser, at stigningen i de offentlige pensionsudgifter mellem 2009 og 2060 er på over 2,5 procentpoint af BNP, vil pensionssystemets relevante parametre blive ændret, således at udgiftsstigningen kommer under den fastsatte tærskel.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
ES	18,5/ 22,7	61,2/ 63,4	65/65	65/65 (66 år og 4 måneder/ 66 år og 4 måneder)	67/67	8,1	LSH 2 - Vedtage den foreslåede pensionsreform for som planlagt at udskyde den lovbestemte pensionsalder og øge antallet af arbejdsår i forbindelse med beregningen af pensioner; foretage en regelmæssig revision af pensionsparametrene i overensstemmelse med ændringerne i den forventede levealder, som planlagt, og udarbejde yderligere foranstaltninger for at forbedre livslang læring for ældre arbejdstagere.	Med pensionsreformen fra 2010/2011 blev pensionsalderen hævet fra 65 til 67 år (gennemføres gradvis mellem 2013 og 2027), pensionsbidragsperioden blev forlænget, således at der er optjent fuld pension efter 35-37 år, alderen for tidlig pensionering blev generelt hævet fra 61 til 63 år (men med mulighed for at gå på pension som 61-årig under den økonomiske krise, hvis man har en bidragsperiode på mindst 33 år), tidlig pensionering straffes hårdere, bidragsperioden, som ligger til grund for grundpensionen, forlænges fra 15 til 25 år i 2022, der indføres en bæredygtighedsfaktor fra 2027, der revideres hvert femte år, perioderne for godskrivning af børnepasning blev forlænget, og systemet blev forenklet (ordningerne for beskæftigede i landbruget og personer, der er ansat som hushjælp, blev integreret i den almindelige ordning). Regeringen vedtog den 28. oktober 2011 den samlede beskæftigelsesstrategi for ældre arbejdstagere 2012-2014 (på spansk: "55 y más"-strategien). Initiativet udgør et grundlæggende supplement til pensionsreformen, som blev vedtaget i september samme år. "55 y más"-strategien fastsætter fire målsætninger: i) øge beskæftigelsesgraden og mindske arbejdsløsheden blandt denne gruppe, ii) hjælp til at fastholde job, iii) forbedre arbejdsbetingelserne og iv) fremme deres reintegrering på arbejdsmarkedet.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage- trækning fra arbejds- markedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
FI	17,5/ 21,5	62,3/ 61,1	65/65, 63-68	65/65, 63-68	-	76,8	LSH 4 - Træffe foranstaltninger for at forbedre ældre arbejdstageres beskæftigelsesegnethed og deres deltagelse i livslang læring. Tage yderligere skridt til efter, i overensstemmelse med national praksis, at have hørt arbejdsmarkedets parter, at tilskynde ældre arbejdstagere til at blive på arbejdsmarkedet ved hjælp af foranstaltninger til at nedbringe tidlig tilbagetrækning og forhøje den reelle pensionsalder. På baggrund af det allerede eksisterende system med at kæde pensionsydelse sammen med den forventede levealder bør det overvejes at kæde den lovbestemte pensionsalder sammen med den forventede levealder.	I Finland blev pensionsydelse i 2009 knyttet til en koefficient for den forventede levealder. Regeringen og arbejdsmarkedets organisationer indgik i 2009 aftale om at hæve den reelle pensionsalder til mindst 62,4 år i 2025.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
FR	18,7/ 23,2**	60,3/ 59,8	60- 65/60-65	62- 67/62-67	-	0,8 (v)	LSH 1 – Sikre, at den anbefalede gennemsnitlige årlige finanspolitiske indsats ligger over 1 % af BNP i perioden 2010-2013, og gennemføre korrektionen af det uforholdsmæssigt store underskud senest i 2013 i overensstemmelse med Rådets henstillinger i henhold til proceduren i forbindelse med uforholdsmæssigt store underskud for derved at bringe den høje offentlige gældskvote på nedadgående kurs og sikre passende fremskridt i forhold til den mellemfristede målsætning derefter. Præcisere, hvilke foranstaltninger der er nødvendige for 2012 og fremefter, træffe yderligere foranstaltninger om nødvendigt og anvende alle ekstraordinære indtægter til at fremskynde reduktionen af underskud og gæld, som planlagt. Vurdere holdbarheden af pensionssystemet løbende og træffe ekstra foranstaltninger, hvis det bliver nødvendigt.	Det franske parlament vedtog i november 2010 en reform af de lovbestemte pensionsordninger. Det mest omtalte resultat af denne reform er en gradvis forhøjelse af den lovbestemte pensionsalder fra 60 til 62 år i 2018 (seneste plan: i 2017, er dog endnu ikke vedtaget). Reformen omfatter en række andre foranstaltninger som f.eks. gradvis harmonisering af bidragssatserne mellem ordningerne i den private og i den offentlige sektor og fastsættelse af en ret til tidlig pension (fra 60 år) for arbejdstagere med delvis uarbejdsdygtighed. Der er også indført en række tekniske ændringer, der fremmer udviklingen af fondsbaserede pensionsordninger.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
HU	14,1/ 18,2	60,1/ 58,7	62/62	64/64	65/65	13,1		Reformen i 2009 betød, 1) at den lovbestemte pensionsalder hæves fra 62 til 65 år mellem 2014 og 2022, 2) at der blev indført en mindre fordelagtig indeksregulering af pensionerne, som afhænger af væksten i BNP i faste priser, fra 2010, og 3) afskaffelse af den 13. måneds pension og indførelse af den såkaldte pensionspræmie. Som en konsekvens af disse reformer vil den fremtidige bæredygtighed blive forbedret, og bruttoudgifterne til social pension vil nå op på 10,5 % af BNP i 2060 i stedet for 13,8 %, som forventet i rapporten om befolkningsaldringen fra 2009. I 2010 og 2011 tog regeringen nogle drastiske skridt ved at afskaffe den obligatoriske private pensionsordning. Da de uventede indtægter fra pensionsfondene blev anvendt til at dække løbende udgifter, kan dette i nogen grad bringe den fremtidige bæredygtighed i fare. I december 2011 blev muligheden for tidlig pensionering afskaffet, og de nuværende modtageres pensionsrettigheder blev gjort skattepligtige. Dette har især betydning for erhverv, hvor arbejdet blev anset for belastende, og som derfor nød godt af denne mulighed.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejds-markedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
IE	18,1/ 21,1	63,5/ 64,7 #	65/65	66/66	68/68	44,1	Aftalememorandum Ifølge aftalememorandummet: For 1. kvartal 2011: En nedsættelse af skattelettelserne for pensioner og pensionsrelaterede fradrag med sigte på at tilvejebringe 155 mio. EUR i 2011. En gradvis nedskæring af pensionerne i den offentlige sektor med gennemsnitligt over 4 % vil blive indført For 2. kvartal 2011: For at styrke den langsigtede bæredygtighed forpligter myndighederne sig til at vedtage lovgivning med henblik på at forhøje den offentlige pensionsalder til 66 år i 2014, 67 år i 2021 og 68 år i 2028. For 3. kvartal 2011: For at gøre pensionerne i den offentlige sektor mere bæredygtige reformeres pensionsrettighederne for nyansatte i den offentlige sektor. Denne reform skal bl.a. omfatte en nyvurdering af tidlig pensionering for visse kategorier af offentligt ansatte og en indeksregulering af pensionerne i forhold til forbrugerpriserne. Pensionerne vil blive baseret på den gennemsnitlige indkomst i et karriereforløb. Nyansattes pensionsalder skal afpasses efter pensionsalderen for statslig alderspension. For 4. kvartal 2011 og 2012 nævnes også en nedsættelse af skattelettelserne for pensioner og tilpasninger af pensionerne i den offentlige sektor som led i de budgetmæssige konsolideringsforanstaltninger.	I marts 2010 offentliggjorde den irske regering den nationale pensionsramme, som fastsætter regeringens hensigt med reformen af det irske pensionssystem. Siden da er der sket en række ændringer bl.a.: Vedtagelse af lovgivning, der hæver den offentlige pensionsalder til 66 år i 2014, 67 i 2021 og 68 i 2028. Der er indført et loft på 200 000 EUR for udbetaling af skattefrie engangsbeløb ved pensionering. Fra 2011 giver "Social Insurance" og "Universal Social Charge" ikke længere skattelettelser for pensionsbidrag Nye pensionsordninger for nye offentlige ansatte betyder, at den endelige pension baseres på den gennemsnitlige indkomst i et karriereforløb i stedet for på slutlønnen. En række foranstaltninger, der skal lette finansieringspresset på de ydelsesdefinerede ordninger, f.eks. ændring af betalingsprioritet i tilfælde af afvikling, etablering af en pensionsudbetalingsordning i tilfælde af insolvens ("Pensions Insolvency Payment Scheme") og ændringer af finansieringsstandarden.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejds-markedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
IT	18;2/ 22*	60,8/ 59,4	65/60	66 år og 11 måneder/ 66 år og 11 måneder	Pensionsalderen kædes sammen med den forventede levealder (70 år og 3 måneder for M/K i 2060)	4,1		I 2011 har tre successive lovgivningsmæssige indgreb (D. lov 111/2011, E. lov 148/2011 og lov 214/2011) ændret det italienske pensionssystem. Disse seneste reformers vigtigste foranstaltninger kan opsummeres som følger: i) Det fiktive bidragsdefinerede system gælder også for arbejdstagere under den ydelsesdefinerede ordning, som tidligere var fuldstændigt undtaget. Udvidelsen vedrører også bidrag fra og med den 1. januar 2012 i overensstemmelse med pro rata-reglen. ii) Den lovbestedte pensionsalder for kvinder i den private sektor ligestilles med mændenes (og kvindernes i den offentlige sektor). Ligestillingsprocessen vil være fuldstændigt indfaset i 2018. iii) Det såkaldte "tilbagetrækningsvindue" er afskaffet og erstattet af en tilsvarende stigning i minimumsalderen og/eller bidragskravene. iv) Bidragssatserne betalt af selvstændige erhvervsdrivende hæves gradvist fra 20 % i 2011 til 24 % i 2018. Bidragssatsen for atypiske arbejdstagere hæves med 1 procentpoint og er fra 2012 på 27 %. v) I en periode på to år fra 2012-2013 bliver pensioner, der er mere end tre gange større end minimumspensionen (ca. 1 400 EUR pr. måned) indeksreguleret i forhold til inflationen. vi) Selv om de indekseres i forhold til ændringerne i den forventede levealder, hæves de minimumskrav, der skal opfyldes for at være berettiget til en aldersydelse, med 1 år fra 2018 og bliver derefter fuldt ud bragt på linje med den lovbestedte pensionsalder. vii) Adgang til tidlig pension på grundlag af fælles krav til alder og bidrag (35 år) er blevet afskaffet for alle ordninger. Under det fiktive bidragsdefinerede system er tidlig pensionering tilladt fra højest tre år før den lovbestedte pensionsalder, hvis bidragsperioden er 20 år og pensionsbeløbet 1 200 EUR pr. måned i 2012, indeksreguleret i forhold til et femårigt gennemsnit af det nominelle BNP. viii) Kravet om en minimumsbidragsperiode for at få ret til tidlig pensionering uanset alder er blevet indeksreguleret i forhold til ændringerne i den forventede levetid fra 2013, som fastsat for den lovbestedte pensionsalder.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
LT	13,5/ 18,4	59,9#	62 år og 6 måneder/ 60 år	64/63	65/65	Ikke relevant	LSH 2 - Den foreslåede lovgivning til gennemførelse af pensionssystemreformen bør vedtages. For at øge deltagelsen på arbejdsmarkedet bør der tages skridt til at fjerne de skattemæssige elementer, der gør det mindre attraktivt at arbejde især for personer, der har nået pensionsalderen.	Med 2011-reformen hæves pensionsalderen til 65 år for både mænd og kvinder i 2026. Socialforsikringsbidragene til den obligatoriske fondsbaserede ordning er blevet nedsat fra 5,5 % til 2 % med mulighed for at hæve dem igen efter krisen, hvis regeringen beslutter det.
LU	17,3/ 21,6	58,1/ 57 Δ	65/65	65/65	-	2.2	Fremlægge forslag til og gennemføre en bredt anlagt reform af pensionssystemet for at sikre den langfristede bæredygtighed i pensionssystemet, begyndende med foranstaltninger, som øger ældre arbejdstageres deltagelse på arbejdsmarkedet, herunder navnlig ved at gøre tidlig tilbagetrækning mindre attraktiv. Med henblik på at hæve den faktiske pensionsalder kan foranstaltninger, såsom at kæde den fastsatte pensionsalder sammen med den forventede levealder, overvejes.	I det nationale reformprogram opridses de vigtigste elementer i reformudkastet. Forberedende drøftelser mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter er i gang. Retten til forhøjede pensionsydelse vil blive begrænset. Modtagere skal være fyldt 60 år (i stedet for 55 år) og kunne dokumentere 40 års (i stedet for 38 års) pensionsbidrag. I forbindelse med europluspagten forpligtede regeringen sig til at afslutte reformen inden udgangen af 2011, men denne frist bliver sandsynligvis ikke overholdt. Der er blevet nedsat en arbejdsgruppe vedrørende pensioner, hvis arbejde er fortroligt. Formålet er at lave en aktiveringsplan for ældre arbejdstagere, herunder henstillinger med eksempler på god praksis.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenens aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
LV	13,3/ 18,2	62,7 Δ Δ	62/62	(64,5/64,5)	(65/65)	Ikke relevant	Aftalememorandum. Ifølge aftalememorandummet: skal Letland forberede ændringer i pensionssystemet for at sikre, at pensionssystemets tre søjler fortsat er holdbare og tilstrækkelige. I den forbindelse vil de forskellige ordninger og pensionsalder blive gennemgået. I det andet supplerende memorandum fastslås det, at "inden udgangen af juni 2010 og med teknisk bistand fra internationale organisationer og i samarbejde med arbejdsmarkedets parter forberede ændringer af pensionssystemet, der skal gennemføres i 2011 for at sikre, at pensionssystemets tre søjler fortsat er bæredygtige og tilstrækkelige. I den forbindelse vil de forskellige ordninger og pensionsalder blive gennemgået." I det tredje supplerende memorandum fastslås det, at "efter at der er udarbejdet forslag til ændringer af pensionssystemet inden udgangen af juni 2010, i samråd med Europa-Kommissionen og IMF, forelægge konkrete forslag for parlamentet inden udgangen af november 2010, der skal gennemføres i 2011, for at sikre, at pensionssystemets tre søjler fortsat er bæredygtige og tilstrækkelige."	Siden juli 2008 har de lettiske myndigheder 1) fastfrosset indeksreguleringen for perioden 2009 til 31. december 2013, og 2) nedsat bidragssatserne til den obligatoriske fondsbaserede pensionsordning. Bidragssatserne til den finansierede søjle nedsættes: i 2009 fra 8 % til 2 %; i 2010 fra 9 % til 2 %; i 2011 fra 10 % til 2 %; i 2013 og de følgende år fra 10 % to 6 %. Regeringen har godkendt ændringer af pensionsalderen, som den har forelagt parlamentet (er endnu ikke vedtaget). Ifølge ændringerne hæves pensionsalderen fra 2016 med 6 måneder pr. år, indtil den når 65 år i 2021. Derfor vil den foreslåede, men endnu ikke vedtagne, pensionsalder i 2020 være 64,5 år (for både mænd og kvinder). Letland har ved at opfylde betingelserne i det andet og tredje supplerende aftalememorandum forberedt ændringerne af pensionssystemet for at sikre, at pensionssystemets tre søjler fortsat er holdbare og tilstrækkelige. Konkrete forslag til ændringer i pensionssystemet blev forelagt Parlamentet.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
MT	18,4/ 21,1	60,3	61/60	63/63	65/65	Ikke relevant	SH 2 - Træffe tiltag for at sikre pensionssystemets bæredygtighed såsom ved at fremskynde den gradvise forhøjelse af pensionsalderen og kæde denne sammen med den forventede levealder. Den højere obligatoriske pensionsalder bør ledsages af en omfattende strategi for aktiv aldring, og det bør tilstræbes at begrænse anvendelsen af ordninger for tidlig pensionering og tilskynde til private pensionsopsparinger.	2006-reformen førte til, at pensionsalderen hæves til 65 år for begge køn i 2026, og til en forlængelse af bidragsperioden. Beregningen af den pensionsgivende indkomst blev ændret fra de bedste 3 år ud af de seneste 10 år til de bedste 10 år ud af de seneste 40 år. Desuden blev der for personer født efter den 1. januar 1962 indført en garanteret national minimumspension, som udbetales efter en sats på ikke under 60 % af medianindkomsten. Efter 2006-reformen vil den maksimale pensionsgivende indkomst for personer født efter den 1. januar 1962 udvikle sig mere dynamisk med en indeksregulering, der er baseret på 70 % af lønvæksten og 30 % af inflationen. I 2007 blev der indført en mere grundig lægeundersøgelse i forbindelse med invalidepensioner, og med 2008-budgettet blev det muligt for pensionister at fortsætte med at arbejde uden reduktion i pensionen, samtidig med at de betaler socialsikringsbidrag. En arbejdsgruppe vedrørende pension, der blev nedsat for at gennemgå reformerne, rapporterede første gang til parlamentet i december 2010. Den har fremsat 45 henstillinger, bl.a. vedrørende indførelse af en klar sammenkædning mellem pensionsalder og forventet levealder, yderligere vurdering af indførelsen af en fiktiv bidragsdefineret første pensionssøjle i 2013, indførelsen af en anden pensionssøjle under forudsætning af politisk konsensus og arbejdsmarkedsparternes deltagelse samt indførelse af en tredje pensionsramme.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
NL	17,7/ 21	63,9/ 63,1	65/65	65/65 (66/66)	65/65 (67/67)	129,8	LSH 2 - Træffe foranstaltninger for at forhøje den lovbestemte pensionsalder ved at knytte den til den forventede levealder og underbygge disse foranstaltninger med andre foranstaltninger for at øge den reelle pensionsalder og forbedre de offentlige financers holdbarhed på lang sigt. Opstille en gennemarbejdet plan med henblik på at reformere langtidspleje, så der tages højde for den aldrende befolkning	Den nye regering indgik i oktober 2010 en aftale om hæve den lovbestemte pensionsalder til 66 år i 2020. Efter omfattende forhandlinger nåede arbejdsmarkedets parter og regeringen i september 2011 frem til en aftale, der indebærer en yderligere forhøjelse af pensionsalderen til 67 år i 2025, og at den kædes sammen med den forventede levealder. Aftalen er i øjeblikket ved at blive lovfæstet.
PL	15,1/ 19,5	61,4/ 57,5 ##	65/60	65/60 (67/??)	(67/67)	13,5	LSH 3 - Sætte den lovmæssige pensionsalder for uniformeret servicepersonel op som planlagt og tage yderligere skridt til at hæve den reelle pensionsalder som f.eks. at kæde den sammen med den forventede levealder. Lægge en tidsplan for yderligere forbedringer af landbrugernes bidrag til socialsikringsfonden KRUS, så de i højere grad afspejler den enkeltes indkomst.	Overgangspensioner er indført fra 2009. De erstatter og begrænser adgangen til tidlig pensionering for nogle kategorier af arbejdstagere. Dette er en midlertidig løsning for arbejdstagere, der begyndte at arbejde under særlige betingelser før 1999. Bidraget til den bidragsfinansierede ordning er blevet nedsat fra 7,3 % til 2,3 % af bruttolønnen i 2011. Forskellen er blevet overført til pensionsordningen, som finansieres løbende. Bidraget vil blive gradvist hævet, så det når op på 3,5 % fra 2017. Den nyligt genvalgte regering har forslået, at den nuværende pensionsalder på 65/60 år (M/K) hæves til 67 år mellem 2013 og 2020 (for mænd) og 2040 (for kvinder).

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
PT	17,1/ 20,6	62,9/ 62,3 ##	65/65	65/65	-	13,4	Det portugisiske aftalememorandum indeholder ingen præcise krav om reformering af hele pensionssystemet (på grund af den større reform, der blev gennemført i 2007). Aftalememorandummet indeholder dog specifikke krav til finanspolitikens udgiftsside. - "Nedsætte pensioner over 1 500 EUR i overensstemmelse med de progressive satser, der gælder for lønningerne i den offentlige sektor, fra januar 2011 for at sikre besparelser på mindst 445 mio. EUR" - "Suspendere anvendelsen af indeksregulering for pension og fastfryse pensionerne, undtagen for de laveste pensioner i 2012".	Portugal gennemførte en større pensionsreform i 2007, som trådte i kraft ligeledes i 2007. Pensionsalderen blev justeret til 65 år. Blandt de vigtigste foranstaltninger kan nævnes en udvidelse af vurderingsperioden, så den dækker hele det erhvervsaktive liv, disincitamentet for tidlig pensionering, forkortelse af overgangsperioden og indførelse af en "bæredygtighedsfaktor", som automatisk justerer ydelserne ved ændringer i den resterende forventede levealder for 65-årige.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
RO	14/ 17,2**	65,5/ 63,2 #	63 år og 4 måneder/ 58 år og 4 måneder	65/60	65/63	Ikke relevant	Aftalememorandum I henhold til aftalememorandummet, der dækker perioden 2009-2011, var kravene til pensionsreformen følgende: "Regeringen færdiggør udkastet til en revideret pensionslovgivning for i) gradvist at gå over til at indeksregulere de offentlige pensioner i forhold til forbrugerpriserne i stedet for til lønningerne, ii) at begrænse mulighederne for skønsmæssigt fastsatte pensionsstigninger, iii) at indfase pensionsbidrag fra grupper af offentlige ansatte, som i øjeblikket er udelukket fra sådanne bidrag, og iv) gradvist at hæve pensionsalderen i 2015, især for kvinder - idet der tages hensyn til udviklingen i den forventede levealder - med henblik på at beskytte udsatte pensionister og nå målsætningen om en dækningsgrad på gennemsnitlig 45 % for pensionister". I henhold til det gældende aftalememorandum, som dækker perioden 2011-2021, er kravet: "at sikre pensionssystemets bæredygtighed på lang sigt".	Der blev vedtaget en pensionsreform i december 2010. Med reformen integreres særordningerne i socialforsikringsordningen, der indføres en mekanisme for genberegning af de særlige pensioner, og pensionsalderen hæves til 65 år for mænd og 63 år for kvinder i 2030. Tidlig pensionering underkastes strengere regulering, mens betingelserne for tildeling af invalidepension strammes. Reformen forventes at medføre store besparelser for systemet og mindske antallet af modtagere. Regeringen har endvidere suspenderet de lovbestemmelser, som ville have bevirket, at bidragene til den obligatoriske bidragsfinansierede ordning steg fra 2 % til 2,5 % af arbejdstagernes bruttoløn i 2009. Den planlagte stigning blev sat i gang igen i 2010, således at bidragssatsen til sidst når op på 6 % af lønnen engang i fremtiden.
SE	18,3/ 21,2	64,7/64	61-67	61-67	-	7,4 (v, y)		I 2010 blev den automatiske udligningsmekanisme i justeringsmekanismen for den indkomstaffhængige ordning udjævnet, således at den baseres på et rullende gennemsnit på 3 år i stedet for som tidligere 1 år, for at undgå bratte ændringer i pensionerne i tilfælde af økonomisk afmatning/opsving.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenens aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
SI	16,8/ 21	59,8#	63/61	63/61	-	2,6	LSH 2 - Tage de påkrævede skridt til at sikre pensionssystemets holdbarhed på lang sigt, samtidig med at pensionernes bæredygtighed bevares. Øge ældre arbejdstageres beskæftigelsesfrekvens gennem senere pension og ved yderligere at udvikle aktive arbejdsmarkedspolitikker og livslang læring.	Den foreslåede pensionsreform (herunder ligestilling af pensionsalderen for kvinder og mænd) blev forkastet ved en folkeafstemning i 2011.
SK	14/18	60,4/ 57,5	62/57,5 - 61,5 (afhængigt af antallet af børn)	62/62	-	4,7 (v)	LSH 3 – Forbedre de offentlige financers holdbarhed på lang sigt ved yderligere tilpasninger af den løbende finansierede søjle i pensionssystemet ved også at ændre indekseringsmekanismen og gennemføre yderligere foranstaltninger med henblik på at øge den reelle pensionsalder, især ved at kæde pensionsalderen sammen med den forventede levealder. Introducere nye incitamentter til at sikre rentabiliteten af den fuldt finansierede pensionsordning, hvorved man nærmer sig finanspolitisk holdbarhed og samtidig sikrer tilstrækkelige pensioner.	Slovakiet har gjort det muligt for arbejdstagere at udtræde af den finansierede ordning og vende tilbage til den løbende finansierede ordning i 2008, og den bidragsfinansierede ordning er blevet frivillig for alle, der træder ind på arbejdsmarkedet for første gang. Der blev i 2010 vedtaget en lovgivningsmæssig ændring, som indebærer, at manglende indkomst fra arbejde danner grundlag for berettigelse til tidlig pensionering. Slovakiet vedtog i 2011 ændringer af den fuldt finansierede pensionssøjle for at gøre det muligt for pensionsopparere at investere i mere risikobetonede værdipapirer og dermed opnå potentielt højere afkast. Desuden bliver obligatorisk deltagelse for unge genindført fra den 1. april 2012 som en standardoption med mulighed for at forlade ordningen inden for de første to opsparingsår.

Medlemsstat	Forventet restlevetid for 65-årige ⁽ⁱ⁾ M/K (2010)	Alder ved tilbage-trækning fra arbejdsmarkedet ⁽ⁱⁱ⁾ M/K (2009)	Pensionsalder ⁽ⁱⁱⁱ⁾ (2009)	Pensionsalder M/K (2020) ^(iv)	Forhøjelse af pensionsalderen efter 2020, M/K ^(v)	Pensionsfondenes aktiver i % af BNP 2009 ^(vi)	Pensionsrelaterede landespecifikke henstillinger (LSH) (eller henvisninger til aftalememorandum)	Seneste reformer/bemærkninger ^(vi)
UK	18,1/ 20,8**	64,1/62	65/60	66/66	68/68	73,0 (z)		Adgangen til statens grundpension er i de senere år blevet forbedret, dens regulering er også blevet forbedret, og arbejdstagere vil fra 2012 automatisk blive omfattet af de arbejdsmarkedsrelaterede ordninger (med mulighed for at træde ud) fra 2012. Der er indført lovgivning, der hæver den offentlige pensionsalder fra 65 til 68 år i etaper fra 2020 til 2046. Ny lovgivning, der trådte i kraft i januar 2012, betyder, at den offentlige pensionsalder bliver ens for begge køn i 2018 (tidligere 2020), og fremskynder også tidspunktet for stigningen i den offentlige pensionsalder fra 65–66 år med 5½ år, med begyndelse i 2018. Forslag om at fremskynde tidspunkterne for de efterfølgende stigninger i pensionsalderen fra 66 til 67 år er forelagt (men endnu ikke vedtaget), og mulighederne for at fremskynde stigningen fra 67 til 68 år drøftes stadig.

BEMÆRKNINGER

- i Kilde: Eurostat: Population Statistics – Life expectancy by age and sex (seneste opdatering 26. januar 2012).
- ii Gennemsnitlig alder ved tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet, M/K eller kursiv = *i alt (ingen opdeling efter M/K)*. Kilde: Eurostat.
- iii Lovbestemt pensionsalder i den almindelige offentlige pensionsordning. **Kilde: MISSOC.**
- iv Lovbestemt pensionsalder i den almindelige offentlige pensionsordning efter gennemførelsen af de reformer, der er vedtaget ved lov, (i parentes forslået, men endnu ikke vedtaget). **Kilde: fælles rapport fra Udvalget for Økonomisk Politik, Udvalget for Social Beskyttelse og Kommissionens tjenestegrene (ECFIN og EMPL) om fremskridtene med og nøgleudfordringerne i sikringen af tilstrækkelige og bæredygtige pensioner i Europa**", opdateres af Kommissionen, efterhånden som der sker ændringer.

- v Lovbestemt pensionsalder i den almindelige offentlige pensionsordning efter gennemførelsen af de reformer, der er vedtaget ved lov, (i parentes forslået, men endnu ikke vedtaget). **Kilde: fælles rapport fra Udvalget for Økonomisk Politik, Udvalget for Social Beskyttelse og Kommissionens tjenestegrene (ECFIN og EMPL) om fremskridtene med og nøgleudfordringerne i sikringen af tilstrækkelige og bæredygtige pensioner i Europa", opdateres af Kommissionen, efterhånden som der sker ændringer.**
- vi Aktiver i pensionsfonde (% af BNP), 2009. **Kilde: OECD Global Pensions Statistics.**
- (v) 2008.
- (w) Kun uafhængige arbejdsmarkedsrelaterede fonde. Ud over disse fonde udgjorde de samlede aktiver forvaltet af arbejdsmarkedsrelaterede pensionsforsikringsaftaler 99,3 % af BNP.
- (x) Kun uafhængige arbejdsmarkedsrelaterede fonde. Ud over disse fonde udgjorde de samlede aktiver forvaltet af arbejdsmarkedsrelaterede pensionsforsikringsaftaler 13,3 % af BNP i 2008.
- (y) Kun uafhængige arbejdsmarkedsrelaterede fonde. Ud over disse fonde udgjorde de samlede aktiver forvaltet af præmiepensionsordningen 8,9 % af BNP, og aktiver forvaltet af arbejdsmarkedsrelaterede pensionsforsikringsaftaler udgjorde 38,9 % af BNP i 2008.
- (z) OECD-skøn.
- vi Stillet over for den nært forestående befolkningsaldring og dens konsekvenser for pensionernes bæredygtighed har medlemsstaterne gennemført væsentlige reformer af pensionssystemerne. Et nøgleelement i disse reformbestræbelser har været at skabe tættere sammenhæng mellem de bidrag, der indbetales til systemet, og de ydelser, der udbetales. Dette er sædvanligvis sket ved at skifte fra et beregningsgrundlag for ydelser baseret på slutløn eller indtjening i de bedste år til et beregningsgrundlag baseret på livstidsindkomst og ved at gøre antallet af bidragsår til et vigtigere kriterium end pensionsalderen, øge antallet af år, der kræves for at opnå fuld pension, hæve pensionsalderen for begge køn eller ligestille den. I de fleste af disse lande indføres den højere pensionsalder for ret til en lovbestemt pension dog over længere perioder.

* 2008 (for forventet restlevetid for 65-årige)

* 2009 (for forventet restlevetid for 65-årige)

Δ 2003 (alder ved tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet)

2006 (alder ved tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet)

2007 (alder ved tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet)

Δ Δ 2008 (alder ved tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet)